

CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE

ЦЕНТРАЛНА БАНКА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

INFO ИНФО

СВВІН / ЦББІХ

Info Centralna banka Bosne i Hercegovine | Инфо Централна банка Босне и Херцеговине

juli - avgust

| srpanj - kolovoz

| јул - август

2019.

Centralna banka Bosne i Hercegovine

CBBiH Info priprema:
Služba za odnose sa javnošću, Služba za publikacije i
biblioteku i Služba za protokol i prevođenje

Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
Web stranica: <http://www.cbbh.ba>;
E-mail: pr@cbbh.ba;
Telefon: (033) 278 123

Centralna banka Bosne i Hercegovine

CBBiH Info priprema:
Služba za odnose sa javnošću, Služba za publikacije i
biblioteku i Služba za protokol i prevođenje

Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
Web stranica: <http://www.cbbh.ba>;
E-mail: pr@cbbh.ba;
Telefon: (033) 278 123

Централна банка Босне и Херцеговине

ЦББиХ Инфо припрема:
Служба за односе са јавношћу, Служба за публикације
и библиотеку и Служба за протокол и преводјење

Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
Веб страница: <http://www.cbbh.ba>;
Е-маил: pr@cbbh.ba;
Телефон: (033) 278 123

GODIŠNJICA

Dvadeset i dvije godine postojanja i rada CBBiH

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) je 11. 8. 2019. godine obilježila 22 godine rada. Tom prilikom, čestitku svim uposlenim uputio je guverner CBBiH dr. Senad Softić istakavši da je CBBiH ostvarila značajne rezultate i unapređenje poslovnih procesa i infrastrukture. Iz mnoštva obaveza koje su, pored redovnih zadataka, službenici CBBiH u okviru svojih organizacijskih dijelova realizovali su i sljedeće obaveze:

- izvještavanje prema Evropskoj komisiji (EC) i Direkciji za evropske integracije prema zadatom EU formatu i predstavljanje CBBiH na zvaničnim sastancima te u radnim tijelima i grupama u BiH i na međunarodnom nivou;
- obilježavanje 20 godina od puštanja KM u opticaj;
- aktivan doprinos procesu evropskih integracija BiH – praćenje i izvještavanje o preporukama i obavezama CBBiH, definisanim strateškim dokumentima EU i BiH;
- dogradnja, testiranje i puštanje u rad Jedinog registra računa poslovnih subjekata u BiH; dogradnja, testiranje i puštanje u proizvodni rad dograđenog žirokliringa; koordinirano s ministarstvima finansija usaglašavanje prateće legistative, izvršena nadogradnja SWIFT-a i bruto poravnanja u realnom vremenu na novu platformu; dogradnja, testiranje i puštanje u proizvodni rad Centralnog registra kredita poslovnih subjekata i fizičkih lica u BiH;
- izvršena sva plaćanja vezano za servisiranje vanjskog duga u skladu sa setom zakona i Ugovorom s Ministarstvom finansija i trezora BiH;
- uspješno implementirana dva IPA projekta vezano za harmonizaciju statistike s EU zahtjevima; uspostavljanje kvartalne statistike sektora Ostalih finansijskih institucija; početak transmisije prema Eurostatu i zvanično uvrštavanje naših podataka u EU statistički sistem;
- uspješno, apsolutno uvažavajući sva važeća pravila i ograničenja, investirane devizne rezerve CBBiH uz unapređenje ovog procesa na operativnom nivou;
- razvijena nova metodologija i kreiran novi alat za testiranje na stres u okviru FINRA projekta u oblasti finansijske stabilnosti;
- rad na unapređenju modela za analizu atribucije diferencijalnog povrata koji predstavlja razliku povrata portfolija u odnosu na benčmark;
- provedeni postupci nabavke za novčanice KM izdanja 2019., kovanica 2 KM i suvenirskih kovanica;
- priprema materijala vezanih za prijedloge izmjene Odluke o investicionim smjernicama u cilju otvaranja šireg prostora za diverzifikaciju portfolija deviznih rezervi i omogućavanje boljeg upravljanja deviznim rezervama;
- unapređenje infrastrukture informacionih tehnologija, puštena u rad nova IMS aplikacija;
- implementacija Pravilnika o ocjenjivanju rada službenika; usvojena Strategija upravljanja ljudskim resursima;
- izrada pravnih propisa iz nadležnosti CBBiH;
- unapređenje uputstva i procedura za poslovne procese iz oblasti i nadležnosti računovodstva;

- *pripremljen okvir standardizacije poslovnih procesa i zadataka iz oblasti sigurnosti i trogodišnji plan unapređenja infrastrukture uz nadogradnju konfiguracije s tehničkim rješenjima u cilju podizanja nivoa informacijske sigurnosti u okviru poslova nadležnih službi;*
- *realizovani poslovi prijema registraturne građe organizacionih oblika i njeno sređivanje;*
- *provođenje postupaka javnih nabavki uz primjenu zakonskih rješenja i uz poštivanje Pravilnika o javnim nabavkama CBBiH kojim je uspostavljena jasna linija odgovornosti svih učesnika u procesima javnih nabavki;*
- *glavne jedinice i filijale CBBiH su izvršavale redovne zadatke na trezorskim i bankarskim poslovima uz uspješnu saradnju s komercijalnim bankama, te osigurale potrebnu administrativno-tehničku podršku u radu.*

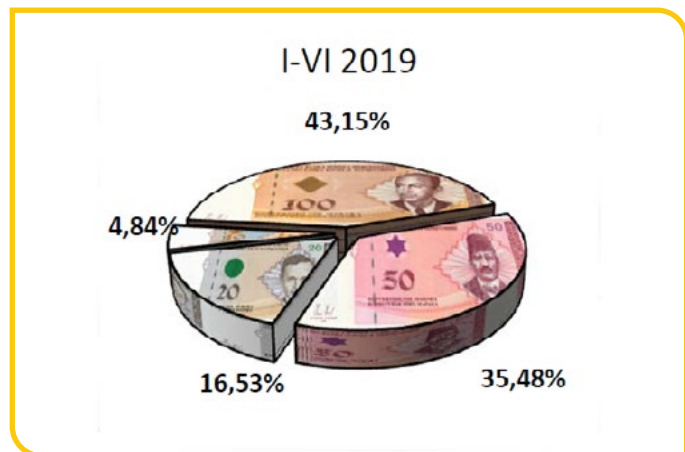
Slijedeći svoju svakodnevnu rutinu, službenici često nisu u prilici da vide i prate šta se dešava u drugim organizacijskim dijelovima. Ovo je način, kako je naveo guverner u čestitki, da se oda priznanje svim uposlenicima CBBiH, a naročito onima koji su svojim konkretnim i odgovornim radom i ličnim primjerom doprinijeli pozitivnim rezultatima, a time

i renomeu i prepoznatljivosti naše institucije u bh. javnosti. „Kao što vam je poznato, CBBiH ima vrlo važnu i specifičnu ulogu u finansijskom sistemu naše zemlje i trudimo se da na najbolji način doprinosimo monetarnoj i finansijskoj stabilnosti i pružamo oslonac za ekonomske aktivnosti. Sve je to rezultat našeg rada i znanja koji je prepoznat i izvan CBBiH, te smo bili i nagrađivani za doprinos razvoju finansijskog sektora u BiH“, naveo je guverner Softić, te dodao da je i finansijski protekla godina uspješno okončana i da se za prvih šest mjeseci ove godine bilježe pozitivni rezultati. Sve ostvareno zaslužuje pohvale, a istovremeno predstavlja i obavezu i podstrek svima da nastave jednako raditi i u buduće, nezavisno od vrlo neizvjesnih i složenih uslova na finansijskim tržištima. „Uspjeh će i ubuduće, najviše zavisiti od svakog službenika koji će, siguran sam, odgovornim i savjesnim radom doprinijeti da ova institucija bude efikasna i uspješna“, naveo je guverner u čestitki službenicima povodom 22 godine postojanja i rada CBBiH.

PODACI

Krivotvorine za prvih šest mjeseci 2019. godine

U prvoj polovini 2019. godine, u Centralnoj banci Bosne i Hercegovine (CBBiH) registrovano je ukupno 1.268 komada krivotvorenih novčanica i kovanog novca svih valuta i apoena, što je za 2,42% više u odnosu na isti period prošle godine, a za 10,94% više u odnosu na drugu polovinu prošle godine. U prvih šest mjeseci ove godine, registrovano je 248 komada krivotvorenih novčanica KM, što je za 25,97% manje u odnosu na isti period prošle godine, i za 24% više u odnosu na drugu polovinu prošle godine. U pogledu apoenske strukture, najviše krivotvorina je bilo u apoenu od 100 KM (107 komada ili 43,15%), zatim od 50 KM (88 komada ili 35,48%) te u apoenu od 20 KM (41 komad ili 16,53%). U istom periodu registrovano je 611 komada krivotvorenog kovanog novca KM, što je za 21,47% manje u odnosu na isti period prošle godine, i za 19,61% manje u odnosu na drugu polovinu prošle godine. Najviše krivotvorenog kovanog novca KM bilo je u apoenu od 1 KM (576 komada ili 94,27%), zatim od 5 KM (30 komada ili 4,91%), a najmanje u apoenu od 2 KM (5 komada ili 0,82%).

Kada je riječ o krivotvorinama eura, u prvih šest mjeseci 2019. godine bilo je 393 komada krivotvorenih novčanica eura, od čega je najzastupljenija krivotvorina apoena od 20 EUR sa 138 komada, a zatim apoen od 10 EUR sa 109 komada. Osim novčanica KM i EUR, registrovano je i 16 krivotvorina u ostalim valutama, od čega 14 krivotvorina američkih dolara (jedna od 50 USD i 13 od 100 USD) i dvije u apoenu od 20 britanskih funti (GBP).

RIZICI U POSLOVANJU

Operativni rizici u bankarskom poslovanju

U polju finansijskih usluga, operativni rizik nije zanemariv faktor, u cjelini, mnogo je veći nego tržišni rizik kod većine banaka i, prema tome, druga je najveća kategorija rizika nakon kreditnog rizika. U svojoj definiciji, Bazelski komitet se fokusira na uzroke (potencijalnih) događaja koji vode do gubitaka, kako bi diferencirao operativne gubitke od događaja koji spadaju u drugu kategoriju rizika: „Operativni rizik se definiše kao rizik od gubitka koji je rezultat neadekvatnih ili neuspješnih internih procesa, ljudi i sistema ili rezultat vanjskih događaja. Ova definicija uključuje pravni rizik, ali isključuje strateški i reputacijski rizik.“ Upravljanje operativnim rizicima se može opisati kao ciklus koji se sastoji iz sljedećih faza: identifikacija rizika, procjena rizika, mjerenje rizika i kontrola rizika. Identifikacija rizika je prvi korak u proaktivnom procesu upravljanja rizicima. Predstavlja prepoznavanje događaja koji su ili mogu biti potencijalni izvor operativnog rizika. Pruža mogućnosti, indikatore i informacije koje omogućavaju organizaciji da obradi glavne rizike prije nego što oni negativno utiču na operacije, a samim tim i na cijelo poslovanje. Ovaj korak obuhvata klasifikaciju rizika – formalnu identifikaciju incidenata, problema i poznatih grešaka po porijeklu i izvorima. Moguća su četiri pristupa identifikaciji operativnih rizika. Mapiranje rizika (risk mapping) je proces koji se provodi kroz sve organizacione jedinice banke da bi se dobile informacije o izloženosti riziku tih jedinica, tipu rizika i njegovom nivou. Rezultat kvantitativnog mapiranja rizika je tzv. vjerovatnoća-uticaj dijagram (probability-impact diagram), tj. tipični dijagram frekvencije očekivanog gubitka u odnosu na uticaj za svaki tip rizičnog događaja ili liniju poslovanja. Indikatori rizika su statistički i/ili metrički podaci (nerijetko finansijski) koji indiciraju na rizični profil svake organizacione jedinice i banke u cjelini. Takvi indikatori su: broj neautorizovanih transakcija kreditnim karticama, broj žalbi klijenata, stopa prometa po zaposleniku, frekvencija i uticaj grešaka i propusta u procesiranju transakcija, premije osiguranja, broj propalih trgovinskih transakcija i sl. Indikatori bi trebali biti jednostavne mjere jer se vrlo često utvrđuju na dnevnoj osnovi i trebali bi biti osjetljivi na rizik. Mjerenje – neke banke mjere svoju izloženost operativnim rizicima koristeći, primjera radi, podatke koji se odnose na historijske gubitke ili kombinuju te podatke s eksternim podacima o gubicima, analizama scenarija i faktorima za evaluaciju rizika. Efikasan način da se ti podaci dobro iskoriste jeste uspostavljanje sistema za monitoring i evidentiranje frekvencije i uticaja pojedinih slučajeva operativnih gubitaka i ostalih relevantnih informacija o njima. Samoprocjenjivanje, s obzirom na katalog potencijalnih izloženosti operativnim rizicima - najčešće korišten pristup identifikaciji operativnih rizika je identifikacija utemeljena na taksonomiji koju vrši sama banka. Polazna tačka je

podjela banke na jedinice. Identifikacija operativnog rizika se može vršiti po linijama poslovanja, događajima u kojima postoji izloženost operativnim rizicima (granulirano mapiranje) i po vrstama uzroka. Rezultat identifikacije operativnih rizika je matrica koja detaljno prikazuje prisutnost operativnih rizika u raznim poslovima, procesima ili organizacionim jedinicama banke. Procjena rizika je proces kvalitativne ocjene izloženosti operativnom riziku, uspješnosti njegove kontrole i praćenja. S obzirom na to da se procjena rizika bazira na kvalitativnoj ocjeni, u tome se ova faza procesa upravljanja operativnim rizikom razlikuje od mjerenja, koje predstavlja kvantitativnu ocjenu izloženosti. Mjerenje rizika predstavlja treći korak u procesu upravljanja operativnim rizicima. Kako bi se izvršilo mjerenje operativnog rizika, prije svega je neophodno prikupiti podatke o operativnim događajima u banci. Kontinuirano evidentiranje podataka u određenom vremenskom periodu će omogućiti formiranje baze podataka koja će biti pogodna za kvantifikaciju (mjerenje) izloženosti banke operativnom riziku. Mjera operativnog rizika koja se najčešće koristi je Value at Risk (VaR) – vrijednost pod rizikom. VaR je standardna statistička mjera rizika koja se koristi da bi se kvantificirao nivo rizika unutar organizacije u određenom vremenskom periodu. VaR se koristi od strane risk menadžera kako bi se mjerio i kontrolisao nivo rizika koji organizacija preuzima. Zadatak risk menadžera je da osigura da se ne preuzimaju rizici koji su iznad nivoa na kojem organizacija može apsorbovati gubitke u slučaju najgoreg mogućeg scenarija. Putem Bazela II su definisana tri pristupa mjerenja operativnog rizika: pristup osnovnog indikatora, standardizovani pristup i pristup naprednog mjerenja. Prva dva pristupa definišu nivo kapitalnog zahtjeva za operativni rizik banke kao dio njenog bruto prihoda, dok pristup naprednog mjerenja operativnog rizika dozvoljava bankama da razviju interni model za ocjenjivanje kapitalnog zahtjeva za operativni rizik. Banke su tokom prethodnih godina razvijale i definisale različite interne modele koji pripadaju naprednom pristupu mjerenja operativnog rizika, vođene prijedlozima i savjetima Bazelskog komiteta za bankarski nadzor. Analizirajući te modele, uvidjelo se da se oni mogu svrstati u dvije kategorije: pristup raspodjele gubitka (LDA – Loss Distribution Approach) i pristup baziran na scenario analizi (SBA – Scenario Based Approach). LDA pristup je prvenstveno baziran na historijskim podacima o internim gubicima. Baziran je na konceptu korištenom kod aktuarskih modela. Zasniva se na određivanju distribucije frekvencije događaja gubitaka i na određivanju raspodjele visine gubitka, posebno za svaku kombinaciju tip događaja/linija poslovanja. Zatim se zasniva na određivanju raspodjele agregatnog gubitka s ciljem dobijanja ukupnog kapitalnog zahtjeva za operativni rizik. Kapitalni zahtjev za operativni rizik, kod ovog pristupa, se računa kao suma VaR raspodjela agregatnog gubitka za jednu godinu za svaku kombinaciju tip događaja/poslovna linija (najčešće na nivou povjerenja 99,9%). SBA pristup je baziran na scenario analizi i sastoji se od identifikacije svih operativnih rizika u banci i

kvantifikacije njihove frekvencije i ozbiljnosti. Model frekvencije je razgranat na nekoliko kriterija frekvencije, a finansijski uticaj je dekompoziran u nekoliko tipova uticaja. Od eksperata se traži da procijene svaku komponentu scenarija kako bi obezbijedili procjenu prosječne frekvencije kao i prosjek ekstremnog uticaja. Za razliku od ostalih rizika, gotovo je nemoguće precizno kvantifikovati izloženost i nivo operativnih rizika. Ipak, za procjenu potencijalnog operativnog rizika može poslužiti: broj poslovnih transakcija u odnosu na postojeći sistem i njegov kapacitet; složenost procesuiranja transakcija u odnosu na razvoj i kapacitet sistema; broj i vrste kontrolnih mehanizama u sistemu u odnosu na trenutni obim poslovnih aktivnosti; diverzifikacija finansijskih gubitaka u odnosu na pogreške, prevare, operativne prekide i sl. Na ovaj način neće se dobiti kvantitativna vrijednost potencijalnog operativnog rizika, ali će ti podaci poslužiti za njegovu približnu procjenu (npr. visok, srednji, nizak). Kontrola rizika cijelog ciklusa rizika značajno doprinosi njegovoj efikasnosti. S jedne strane, stalne kontrole bi trebale biti ugrađene koliko je više moguće u poslovne procese koji bi trebali biti izvođeni od strane svih zaposlenih unutar okvira njihovih zadataka. S druge

strane, trebale bi postojati odvojene inspekcije od strane internih i eksternih entiteta. Interna revizija ima nekoliko zadataka u upravljanju operativnim rizicima koji su eksplicitno naglašeni u EU Direktivi [2006/48/EC]. U bankama koje koriste standardizovani pristup, naprimjer, interna revizija mora ispitati alokaciju operativnog prihoda po individualnim poslovnim linijama. U AMA institucijama, interni i/ili eksterni revizori trebaju revidirati procedure i metode upravljanja operativnim rizicima, kao i kvalitet cijelog procesa upravljanja rizicima. Zaposlenici ne bi trebali delegirati kontinuirano praćenje kvaliteta procesa internoj reviziji ili nadređenima. Ukoliko je moguće, ovaj zadatak bi trebao biti integrisan u procese i biti izvođen kao dio njihovih odgovornosti. Ovdje, vlasnici procesa i rizika igraju naročito važnu ulogu kao i uspostavljanje shema poticaja koje motiviraju zaposlene da kontinuirano ispunjavaju svoje obaveze i, ukoliko je potrebno, obezbjeđuju sankcije za propuste.

FINANSIJSKA EDUKACIJA

Novčane doznake i konverzija strane valute

Osnovna pravila konverzije strane valute u konvertibilnu marku (KM), kao jedinog zakonskog sredstva plaćanja u Bosni i Hercegovini, od značaja su za primaoce novčanih doznaka. U pravilu, novčane doznake iz inostranstva građani primaju u stranim valutama, najčešće u eurima, a nerijetko i u drugim konvertibilnim valutama poput američkog dolara, švajcarskog franka, britanske funte itd. Shodno važećim pravilima u Bosni i Hercegovini, građani odnosno, primaoci novčanih doznaka u stranoj konvertibilnoj valuti, primljeni novac mogu koristiti za štednju ili obavljanje međunarodnog platnog prometa, ali ne mogu isti koristiti i u unutrašnjem prometu, odnosno najčešće u svrhu plaćanja dobara i usluga kao npr. komunalnih računa, namirnica, zanatskih usluga i ostalog, što podrazumijeva potrebu konverzije strane valute u domaću valutu. Pojednostavljeno rečeno, konverzija znači zamjena jedne valute drugom, po kursu, odnosno utvrđenoj protuvrijednosti. U skladu s pravilima valutnog odbora, na osnovu kojeg posluje Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH), konvertibilna marka je vezana za valutu „sidro“ EUR i kupovina KM se obavlja po fiksnom deviznom kursu koji iznosi 1,95583 KM za 1 EUR. Kada se KM razmjenjuje za neki drugi konvertibilni novac, onda se transakcije obavljaju po tržišnom

deviznom kursu, dakle zavisno od tržišnih kretanja. Potrebno je istaknuti da CBBiH na vlastitoj web stranici www.cbbh.ba redovno objavljuje kursnu listu koja je usklađena s režimom rada Evropske centralne banke, tako da je zainteresovanim građanima jednostavno provjeriti kretanja. Međutim, prilikom obavljanja mjenjačkih poslova ili transakcija, koje podrazumijevaju promjenu strane konvertibilne valute u KM, ovlaštene institucije primjenjuju različite kurseve (osim u slučaju eura zbog ranije navedenog fiksno utvrđenog kursa), pa je potrebno ukazati na važnost informisanja o efektivnom kursu. Pojednostavljeno, sama objavljena kursna lista na sajtu CBBiH ne obavezuje ovlaštene institucije za mjenjačke poslove, nego one mogu u svojoj aktivnosti odstupati od nje (osim u slučaju eura). Takođe, važno je napomenuti da primaoci doznaka prilikom konverzije trebaju obratiti pažnju i na iznos provizije, te je korisno znati da ona ne može biti veća od 1% od iznosa transakcije. Građanima se savjetuje da, u cilju izbegavanja plaćanja većih naknada konverzije ili eventualno u slučajevima posjeda krivotvorenog novca, vode računa putem kojih institucija obavljaju ove poslove, odnosno na koji način to rade (putem korištenja finansijskih proizvoda i usluga, gotovinske razmjene i sl). I ovim kratkim prikazom pojmova i osnovnog procesa zamjene stranih valuta pokušava se ukazati na važnost informisanja o mogućnostima i troškovima konverzije deviza u konvertibilnu marku.

CBBiH objavila brošuru za srednjoškolce "Saznaj sve o novcu"

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) je, u saradnji i uz podršku Evropskog fonda za jugoistočnu Evropu – Development Facility (EFSE DF), pripremila i objavila brošuru pod nazivom „Saznaj sve o novcu“, namijenjenu učenicima srednjih škola. Ovom publikacijom, ali i drugim aktivnostima koje provodi na polju finansijske edukacije, CBBiH želi stvoriti svijest o važnosti pametnog upravljanja novcem i važnosti štednje od najranijih dana, te upoznati ih o finansijskim proizvodima i uslugama. Brošura se sastoji iz nekoliko poglavlja u okviru kojih su obrađene informacije o novcu – njegovoj historiji, te o valuti BiH, potom kako upravljati svojim novcem, o bezgotovinskom plaćanju u BiH, računima u bankama i šta je korisno da djeca nauče o njima, platnim karticama, kupovini putem interneta i kako se zaštititi, o elektronskom i mobilnom bankarstvu, kreditima i kako odgovorno koristiti proizvode i usluge. Već ranije je CBBiH, u saradnji sa EFSE – DF, objavila brošuru za djecu pod nazivom „Novko i Novčica u svijetu novca“ te letak za srednjoškolce „Šta je štednja?“, a za diplomate brošuru pod nazivom „Centralna banka Bosne i Hercegovine – Uloga i značaj“.

STATISTIKA

Unapređenje statistike sektora Ostalih finansijskih institucija

Prateći zahtjeve međunarodnih standarda statističkog izvještavanja, Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) je učinila korak naprijed u unapređenju statistike sektora Ostalih finansijskih institucija (sektor OFI) u BiH uvođenjem statistike na kvartalnoj osnovi umjesto dosadašnje na polugodišnjoj osnovi. Ovaj napredak je ostvaren zahvaljujući podršci svih institucija koje su obuhvaćene statistikom OFI sektora (26 osiguravajućih društava s društvom za reosiguranje, 35 investicionih fondova, 7 lizing društava, 24 mikrokreditne organizacije, 8 brokerskih kuća i dvije berze). Na kraju prvog kvartala 2019. godine aktiva OFI sektora iznosi 4,20 milijardi KM, pa je evidentan manji porast u odnosu na kraj 2018. godine od 47 miliona KM ili 1,1 %. Najveću aktivu u okviru sektora OFI imaju osiguravajuća društva 1,97 milijardi KM i učestvuju sa 46,8% u aktivu ukupnog OFI sektora, mikrokreditne organizacije 975 miliona KM ili 23,2%, slijede investicioni fondovi sa 883 miliona KM ili 21,1%, lizing društva sa 354 miliona KM ili 8,4%, berze 10,7 miliona KM ili 0,3%, a brokerske kuće preostalih 9,1 miliona KM ili 0,2%. U strukturi aktive OFI sektora na kraju prvog kvartala 2019. godine najveće učešće imaju krediti sa 1,08 milijardi KM ili 25,8%, depoziti 954 miliona KM ili 22,7%, ulaganja u vrijednosne papire 604 miliona KM

ili 14,4%, ulaganja u dionice 593 miliona KM ili 14,1%, nefinansijska aktiva 573 miliona KM ili 13,7%, tehničke rezerve osiguranja 146 miliona KM ili 3,5%, a preostalih 241 milion KM ili 5,8% se odnosi na ostala potraživanja. Struktura pasive je sljedeća: kapital učestvuje sa 1,75 milijardi KM ili 41,7%, tehničke rezerve osiguranja sa 1,31 milijardu KM ili 31,3%, krediti sa 722 miliona KM ili 17,2% i ostali plativi računi 405 miliona KM ili 9,8%. Podaci za sektor OFI za prvi kvartal 2019. godine su raspoloživi na web stranici CBBiH ([Statistički portal Panorama](#)), a kvartalni podaci će ubuduće biti raspoloživi četiri mjeseca po isteku izvještajnog kvartala. Podaci OFI sektora BiH se takođe objavljuju i u sastavu MMF-ove publikacije International Financial Statistics.

CBBiH objavila statistiku direktnih stranih investicija za 2018. godinu

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) objavila je statistiku direktnih stranih investicija za 2018. godinu, koja pokazuje da je priliv direktnih stranih investicija u 2018. godini iznosio 783,4 miliona KM, odnosno 2,3% BDP-a. Priliv direktnih stranih investicija u 2018. je u nominalnom iznosu približno jednak onome koji je zabilježen u 2017. godini. U pogledu geografskog rasporeda, najviše priliva investicija u 2018. je iz Rusije (140,2 miliona KM), Hrvatske (106,1 miliona KM), Holandije (94), Austrije (87,1) i Njemačke (83,7). Posmatrano po djelatnostima, najviše

investicija je realizovano u oblasti finansijskih uslužnih djelatnosti (bankarski sektor) u iznosu od 145,6 miliona KM, proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (135,8), u oblasti trgovine na malo (87,7) te u proizvodnji baznih metala (52). Na kraju 2018. godine, stanje direktnih stranih investicija je iznosilo 14,29 milijardi KM. Najveći iznos stanja direktnih investicija se i dalje odnosi na Austriju (2,7 milijardi KM), Hrvatsku (2,3 milijarde KM) i Srbiju (2,0 milijardi KM). Stanje direktnih investicija je revidirano za period od pet godina, a na osnovu najnovijih informacija o stvarnim ekonomskim aktivnostima i stanju preduzeća sa stranim ulaganjima. Kada je riječ o odlivnim stranim direktnim investicijama iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo, u 2018. godini zabilježeni su negativni tokovi, odnosno došlo je do smanjivanja investiranja u inostranstvo u iznosu od 54,2 miliona KM. Ukupno stanje domaćih investicija u inostranstvu iznosi 873,7 miliona

KM, od čega je najviše bh. investicija u Hrvatsku (229,7) i Njemačku (163,8). U skladu s politikom revizije i na osnovu dodatnih podataka, s objavljivanjem podataka za 2018. godinu izvršene su revizije i za dvije prethodne godine. Izmijenjeni podaci za prethodne periode dobrim dijelom su rezultat daljnjeg usklađivanja obračuna zadržanih zarada s konceptom praćenja operativnih rezultata kompanije za posmatrani period. Sam koncept, koji je propisan OECD-ovom definicijom direktnih stranih investicija, podrazumijeva obračun zadržane zarade za tokove na bazi operativnog poslovnog rezultata kompanije za posmatrani period.

SKUPOVI I SASTANCI

Guverner na obilježavanju 140. godišnjice Narodne banke Bugarske

Na poziv Narodne banke Bugarske, guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine dr. Senad Softić, prisustvovao je zajedničkoj konferenciji Narodne banke Bugarske i Banke za međunarodna poravnjanja (Bank for International Settlements – BIS), 8.7. 2019. godine u Sofiji, kojom je obilježena 140. godišnjica Narodne banke Bugarske. Goste, učesnike konferencije, pozdravili su guverner Bugarske narodne banke Dimitar Radev i generalni direktor BIS-a Agustin Carstens. Konferencija je održana pod nazivom „Trenutni globalni i evropski finansijski ciklus: Gdje se nalazimo i kako idemo naprijed?“. U uvodnom obraćanju, guverner Radev istakao je da je Bugarska narodna banka među najstarijim u svijetu, 13. po redu centralna banka koja je uspostavljena. Stoga konferencija koja je organizovana, označava dugu historiju centralnog bankarstva u Bugarskoj. Centralna banka je historijski povezana sa ciljem očuvanja nacionalne valute i stabilnosti cijena. Nakon velike depresije 30-ih godina prošlog vijeka, supervizija je postala funkcija koja je povjerena ili oduzimana od centralnih banaka, zavisno od iskustava prouzrokovanih krizom. U pogledu funkcije supervizije kao funkcije centralne banke, globalna kriza 2007/2008, prema riječima guvernera Bugarske narodne banke, imala je dva efekta. Prvi, vodila je tome da je bankarska supervizija postala odgovornost sve većeg broja centralnih banaka. Drugo, fokus na sistemskoj stabilnosti vodio je ka pojavi makroprudencijalne supervizije kao jasnog koncepta i zadatka za koji su prirodno postale odgovorne centralne banke. U Bugarskoj, monetarni režim se može posmatrati kao tradicionalni, osnovni cilj Bugarske narodne banke je očuvati stabilnost cijena kroz osiguranje stabilnosti nacionalne valute. „Više od 20 godina, naš režim je zasnovan na operacijama currency boarda. Bugarska narodna banka također, provodi

mikro i makroprudencijalne politike. U stvari, mnogo prije nedavne globalne krize, mi smo kreirali i primijenili kontraciklične makroprudencijalne mjere, iako termin ‘makroprudencijalni’, čak nije bio u upotrebi. Mnoge druge zemlje u regiji, podložne ogromnim prilivima kapitala u to vrijeme, učinile su isto“, kazao je Radev. Stoga su zadaci i odgovornosti Bugarske narodne banke, kako se one danas gledaju, rezultat desetljeća evolucije. A to odražava, i u skladu je, sa dugoročnim razvojem mandata centralnih banaka na globalnom nivou. Iz historijske perspektive može se tvrditi da promjene u tim mandatima slijede uobičajene evolucijske puteve koji su često oblikovani krizama, poput globalne krize u 2007/2008. To je dovelo do preispitivanja važnosti finansijske stabilnosti kao cilja politike centralnih banaka. Prije globalne krize 2007/2008, prema riječima guvernera Bugarske narodne banke, centralne banke su bile usmjerene na stabilnost cijena kao svoj glavni cilj. Ova kriza pokrenula je promjenu u širokom okruženju u kojem djeluju centralne banke, a samim tim je bilo potrebno i kontinuirano mijenjanje uloge u upravljanju ovim institucijama. Izražena je zabrinutost za sposobnost uloge centralnih banaka u očuvanju finansijske stabilnosti. Konačno, uočeno je da je potrebno preispitati ili prilagoditi odgovornosti centralnih banaka u pogledu finansijske stabilnosti.

Glavni odgovor politike nakon globalne krize bio je poboljšanje okvira makroprudencijalne politike i dodjela dodatnih odgovornosti centralnim bankama u područjima finansijske stabilnosti. Tada su centralne banke razvile alate za praktičnu provedbu makroprudencijalnog okvira. „Postizanje cilja finansijske stabilnosti makroprudencijalnim mjerama ne može biti održivo bez razumijevanja finansijskog ciklusa. Zbog toga smo smatrali da je ovo aktualno pitanje kojem ćemo posvetiti konferenciju kojom obilježavamo godišnjicu“, istakao je guverner Radev. On je dodao da ne postoji jedinstvena općenito prihvaćena teorijska osnova niti dominantna metoda za mjerenje finansijskog ciklusa. Stoga uloga istraživanja postaje značajna za kreiranje politika. Zato je konferencija zamišljena da okupi akademska istraživanja i praksu centralne banke. Struktura konferencije odražava razumijevanje da globalni finansijski ciklus utiče na eurozonu i njenu monetarnu politiku koja zauzvrat utiče na finansijski ciklus u Evropi izvan eurozone. Stoga je prvi dio konferencije bio posvećen trenutnoj fazi globalnog finansijskog ciklusa u velikoj mjeri vođenog američkom monetarnom politikom. „Sjećamo se iz krize 2007/2008 kako su finansijski poremećaji nastali i pokrenuli globalnu krizu“, kazao je Radev. Druga sesija bila je usmjerena na finansijski ciklus eurozone pod uticajem globalnog finansijskog ciklusa, te njegove posljedice na finansijsku stabilnost. Budući da politike Evropske centralne banke (ECB) oblikuju i finansijski ciklus u Evropi izvan eurozone putem finansijskih i ekonomskih kanala, treća sesija bila je posvećena finansijskom ciklusu u državama članicama izvan eurozone. Uzimajući kao primjer Bugarsku, guverner Radev je istakao da su nedavna istraživanja Bugarske narodne banke i relevantne procjene lokalnog finansijskog ciklusa zaista pokazale trenutno uzlaznu fazu akumulacije cikličkog rizika. Kada se radi o stvarnim reakcijama politika u suočavanju s finansijskim ciklusima, konferencija je završila panelom na kojem su guverneri razmijenili svoje stavove. Generalni direktor BIS-a Agustin Carstens istakao je blisku saradnju Bugarske narodne banke i BIS-a, Bugarska narodna banka bila je među prvih 12 centralnih banaka pozvanih da postanu dioničari BIS-a nakon što su to uradili osnivači 1930. godine. „Vaša institucija je lukavo krenula svojim putem kroz izuzetno izazovne okolnosti u kojima su se našli bugarska privreda i bugarsko društvo od 1879. godine: periodi rata i političke nestabilnosti, sistemske transformacije i

institucionalne promjene, hiperinflacija i remonetizacija, finansijski procvati i kolapsi“, istakao je Carstens te dodao da se bogata historija lijepo povezuje s glavnom temom konferencije – trenutnim globalnim i evropskim finansijskim ciklusom. Carstens je najavio govornike na konferenciji koji su u svojim izlaganjima procijenili trenutno stanje finansijskih ciklusa na globalnom i na nivou eurozone kao i u evropskim zemljama koje, poput Bugarske, nisu dio euro područja. „Ono što bih želio istaknuti u svom uvodnom govoru je uloga centralnih banaka u očuvanju makroekonomske i finansijske stabilnosti. Moje vlastito iskustvo iz Meksika, kao i lekcije iz nedavne privredne historije Bugarske, ukazuju na to da je održavanje te uloge ključno u suočavanju s finansijskim ciklusom“, rekao je Carstens u svom govoru.

Guverner Softić na konferenciji u Dubrovniku

Guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH) dr. Senad Softić prisustvovao je konferenciji pod nazivom „Demografija, zapošljavanje i rast: Upravljanje budućnošću u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi“, koju je ove godine organizovala Hrvatska narodna banka (HNB) u saradnji s Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), 14. i 15. 7. 2019. godine u Dubrovniku, Republika Hrvatska. Fokus konferencije, koju je otvorio premijer Republike Hrvatske Andrej Plenković, jeste da se utvrdi kako se države Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope nose s promjenama na tržištima rada koje sa sobom nose ekonomska ekspanzija, novi tehnološki zahtjevi, migracije i demografske promjene kojima su navedeni regioni izloženi. Ove teme obrađene su u sklopu panela „Ekonomska ekspanzija i usko grlo na tržištu rada“, „Demografija, dugoročni izgledi i stvaranje radne snage za budućnost“ i „Politike vezane za rad, demografiju i djelovanje u budućnosti“. Guverner Softić je učestvovao i u radu okruglog stola sa zamjenikom generalnog direktora MMF-a Tao Zhangom, gdje je s guvernerima centralnih banaka i ministrima finansija iz 14 zemalja Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope, razgovarao o potencijalnoj ulozi MMF-a u odgovaranju na izazove koje sa sobom nose promjene na tržištima rada i u demografiji. Takođe, razgovaralo se o tome šta MMF može učiniti kako bi pomogao vlastima da se uspješno nose s ekonomskim izazovima te podignu prihode stanovništva. Tokom svog izlaganja guverner Softić se osvrnuo na izazove s kojima se ekonomija BiH susreće, te je demografska kretanja označio kao najveći izazov. „Prema dostupnim podacima, u posljednjih 20-ak godina Bosna i Hercegovina je ostala bez 20% populacije. Djelimično, ovo je posljedica rata, ali proces se nastavio uslijed veoma izražene ekonomske migracije. Kako bi se ovaj problem riješio, moraju se poduzeti ozbiljni koraci na svim nivoima“, rekao je guverner, naglasivši da je najveći problem tržišta rada nefleksibilan obrazovni sistem koji kao posljedicu ima veliki disbalans između onoga što tržište traži i vještina koje posjeduje radna snaga. Takođe, guverner je istakao i nedovoljno iskorišten potencijal samozapošljavanja, odnosno kreiranja vlastitog radnog mjesta.

PROBLEMI BH. TRŽIŠTA RADA

Guverner Softić: Uskladiti obrazovni sistem s potrebama tržišta rada

Na konferenciji „Demografija, zapošljavanje i rast: Upravljanje budućnošću u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi“ koja je održana u Dubrovniku, guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine dr. Senad Softić konstatovao je da je „najveći problem bh. tržišta rada nefleksibilan obrazovni sistem koji kao posljedicu ima veliki disbalans između onoga što tržište traži i vještina koje posjeduje radna snaga“. Objasnjavajući ovu tezu, guverner Softić je istakao da je neophodan niz strukturalnih reformi koje će omogućiti usklađivanje obrazovnog sistema s potrebama biznisa, odnosno tržišta rada. Te reforme nisu stihijske, njima mora prethoditi sveobuhvatna analiza, koja će u fokusu imati strukturalnu nezaposlenost, kao i trendove koji dolaze. Trebaće odgovoriti na pitanja u kojim granama, sektorima, ljudi godinama traže posao, a koji profili nedostaju na tržištu rada? Koja zanimanja će biti aktuelna u budućnosti, a za kojima će se, razvojem tehnologija, smanjiti potražnja ili će možda u potpunosti nestati? „To su pitanja na koja ne smijemo dati pogrešan odgovor, jer je sasvim jasno da će, u narednih deset godina, oko

trećine trenutno radno sposobnog stanovništva imati preko 65 godina. Očekivane dugoročne posljedice su više nego očite: usporavanje rasta potencijalnog outputa, te pritisak na održivost penzionih i zdravstvenih fondova“, smatra guverner. Prema mišljenju guvernera, ekonomija BiH se susreće s apsurdnom situacijom da, globalno gledajući, ima visoku stopu nezaposlenosti, nisku stopu aktivnosti, ali istovremeno i probleme u osiguranju dovoljno radne snage u nekim od djelatnosti i regionima. Razlog je neusklađenost između zahtjeva na strani tražnje i onoga što je na tržištu raspoloživo kod nezaposlenih. Dugotrajna nezaposlenost, preko 80% nezaposlenih su oni koji su nezaposleni duže od 12 mjeseci, predstavlja praktično strukturalni problem gdje ima veliki broj radnika s prevaziđenim znanjima i vještinama iz perioda kada je ekonomija puno drugačije bila organizovana. Drugi važan nedostatak se pojavio u postratnom periodu u kojem nije vođeno računa o potrebama realnog sektora, nego su se kadrovi stihijski proizvodili i nemaju potrebno iskustvo i profile koji se na tržištu traže. Pored toga, kada govorimo o nefleksibilnosti, moramo priznati da se naš pristup obrazovanju i radu nije značajno promijenio od vremena kada se nakon završetka školovanja radio jedan posao i, u velikom broju slučajeva, u istoj firmi do kraja radnog vijeka. Upravo zbog takvog pristupa veoma malo se radilo na razvijanju svijesti i obrazovnih kapaciteta koji će dati veću fleksibilnost kroz proces dodatne naobrazbe. Kako prebroditi taj jaz? Guverner ističe da bi poboljšanje poslovne klime kroz niz strukturalnih reformi, uz politiku dokvalifikacije ili prekvalifikacije postojeće radne snage, moglo biti značajan stimulans za priliv proizvodno orijentisanih investicija. Prema posljednjoj anketi o radnoj snazi, preko 50% radno sposobnog stanovništva ima samo srednju stručnu spremu. Značajan broj neaktivnih među njima, ili onih dugoročno nezaposlenih, potvrđuje tvrdnju o lošoj usklađenosti između obrazovnog sistema i tržišta rada. „Ovo su mjere koje mogu dati rezultat u srednjem roku, pod uslovom da centri za dokvalifikaciju nisu samo formalne prirode, nego da se vode u saradnji s potencijalnim poslodavcima. Trenutno imamo, izuzetno izraženu potrebu (deficit) na tržištu rada za zanimanjima određenih zanata, kao što su u građevinarstvu, ugostiteljstvu i dr. Kako ne bi ostali u klopci niskog i srednjeg rasta, što je posebno bitno s aspekta konvergencije ka EU, moramo stimulisati i visokoškolsko obrazovanje, ali promovisati oblasti koje se mogu relativno lako integrisati u kapitalno intenzivne industrije. Prema posljednjoj anketi o radnoj snazi, tek smo dosegli nivo od 10% radno sposobnog stanovništva koje ima više od srednjoškolskog nivoa obrazovanja. I konačno, neophodno je i neminovno razmišljati i o povećanju plata kao mjeri koja će doprinijeti većoj motivisanosti da se privuče nova i sačuva postojeća kvalifikovana radna snaga, kao i da se poveća produktivnost“, kaže guverner Softić.

ИНФО ИНФО
СВВІН ЦББИХ

www.cbbih.ba

Centralna Banka Bosne i Hercegovine

@CBBiH

OBLJETNICA

Dvadeset i dvije godine postojanja i rada CBBiH

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) je 11. kolovoza 2019. godine obilježila 22 godine rada. Tom prilikom, čestitku svim uposlenim uputio je guverner CBBiH dr. Senad Softić istakanuvši kako je CBBiH ostvarila značajne rezultate i unapređenje poslovnih procesa i infrastrukture. Iz mnoštva obveza koje su, pored redovitih zadaća, službenici CBBiH u okviru svojih organizacijskih dijelova realizirali su i sljedeće obveze:

- izvješćivanje prema Europskom povjerenstvu (EC) i Direkciji za europske integracije prema zadanome EU formatu i predstavljanje CBBiH na zvaničnim sastancima te u radnim tijelima i grupama u BiH i na međunarodnoj razini;
- obilježavanje 20 godina od puštanja KM u optjecaj;
- aktivan doprinos procesu europskih integracija BiH – praćenje i izvješćivanje o preporukama i obvezama CBBiH, definiranim strateškim dokumentima EU i BiH;
- dogradnja, testiranje i puštanje u rad Jedinstvenoga registra računa poslovnih subjekata u BiH; dogradnja, testiranje i puštanje u produkcijski rad dograđenoĝa žirokliringa; koordinirano s ministarstvima financija usuglašavanje pratećeg zakonodavstva, izvršena nadogradnja SWIFT-a i bruto poravnanja u realnome vremenu na novu platformu; dogradnja, testiranje i puštanje u produkcijski rad Središnjega registra kredita poslovnih subjekata i fizičkih osoba u BiH;
- izvršena sva plaćanja vezano za servisiranje vanjskoĝa duga u skladu sa setom zakona i Ugovorom s Ministarstvom financija i trezora BiH;
- uspješno provedena dva IPA projekta vezano za harmoniziranje statistike s EU zahtjevima; uspostavljanje tromjesečne statistike sektora Ostalih financijskih institucija; početak slanja prema Eurostatu i zvanično uvrštavanje naših podataka u EU statistički sustav;
- uspješno, apsolutno uvaŝavajući sva vaŝeća pravila i ograničenja, uložene devizne pričuve CBBiH uz unapređenje ovoĝa procesa na operativnoj razini;
- razvijena nova metodologija i kreiran novi alat za testiranje na stres u okviru FINRA projekta u oblasti financijske stabilnosti;
- rad na unapređenju modela za analizu pripisivanja diferencijalnoga povrata koji predstavlja razliku povrata portfelja u odnosu na reper (benchmark);
- provedeni postupci nabave za novčanice KM izdanja 2019., kovanica 2 KM i suvenirskih kovanica;
- priprema materijala vezanih za prijedloge izmjene Odluke o ulagačkim smjernicama u cilju otvaranja šireĝa prostora za diversifikaciju portfelja deviznih pričuva i omogućavanje boljega upravljanja deviznim pričuvama;
- unapređenje infrastrukture informacijskih tehnologija, puštena u rad nova IMS aplikacija;
- provedba Pravilnika o ocjenjivanju rada djelatnika; usvojena Strategija upravljanja ljudskim resursima;
- izrada pravnih propisa iz nadležnosti CBBiH;
- unapređenje uputa i procedura za poslovne procese iz oblasti i nadležnosti računovodstva;

- *pripremljen okvir standardiziranja poslovnih procesa i zadaća iz oblasti sigurnosti i trogodišnji plan unapređenja infrastrukture uz nadogradnju konfiguracije s tehničkim rješenjima u cilju podizanja razine informacijske sigurnosti u okviru poslova nadležnih službi;*
- *realizirani poslovi prijema registraturne građe organizacijskih oblika i njezino sređivanje;*
- *provođenje postupaka javnih nabava uz primjenu zakonskih rješenja i uz poštivanje Pravilnika o javnim nabavama CBBiH kojim je uspostavljena jasna linija odgovornosti svih sudionika u procesima javnih nabava;*
- *glavne jedinice i podružnice CBBiH su izvršavale redovne zadaće na trezorskim i bankarskim poslovima uz uspješnu suradnju s poslovnim bankama, te osigurale potrebnu administrativno-tehničku potporu u radu.*

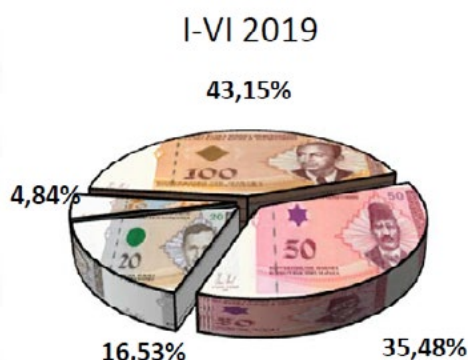
Slijedeći svoju svakodnevnu rutinu, djelatnici često nisu u prilici vidjeti i pratiti što se dešava u drugim organizacijskim dijelovima. Ovo je način, kako je naveo guverner u čestitki, za odavanje priznanje svim uposlenicima CBBiH, a osobito onima koji su svojim konkretnim i odgovornim radom i osobnim primjerom doprinijeli pozitivnim rezultatima, a time

i renomeu i prepoznatljivosti naše institucije u bh. javnosti. „Kao što vam je poznato, CBBiH ima vrlo važnu i specifičnu ulogu u financijskome sustavu naše zemlje i trudimo se na najbolji način doprinostiti monetarnoj i financijskoj stabilnosti i pružati oslonac za ekonomske aktivnosti. Sve je to rezultat našega rada i znanja koji je prepoznat i izvan CBBiH, te smo bili i nagrađivani za doprinos razvoju financijskoga sektora u BiH“, naveo je guverner Softić, te dodao kako je i financijski protekla godina uspješno okončana te se za prvih šest mjeseci ove godine bilježe pozitivni rezultati. Sve ostvareno zaslužuje pohvale, a istodobno predstavlja i obvezu i podstrek svima za nastavak jednakog rada i u buduće, neovisno o vrlo neizvjesnim i složenim uvjetima na financijskim tržištima. „Uspjeh će i ubuduće, najviše ovisiti o svakom djelatniku koji će, siguran sam, odgovornim i savjesnim radom doprinijeti da ova institucija bude učinkovita i uspješna“, naveo je guverner u čestitki djelatnicima povodom 22 godine postojanja i rada CBBiH.

PODACI

Krivotvorine za prvih šest mjeseci 2019. godine

U prvoj polovici 2019. godine, u Centralnoj banci Bosne i Hercegovine (CBBiH) registrirano je ukupno 1.268 komada krivotvorenih novčanica i kovanog novca svih valuta i apoena, što je za 2,42 % više u odnosu na isto razdoblje prošle godine, a za 10,94 % više u odnosu na drugu polovicu prošle godine. U prvih šest mjeseci ove godine, registrirano je 248 komada krivotvorenih novčanica KM, što je za 25,97 % manje u odnosu na isto razdoblje prošle godine, i za 24 % više u odnosu na drugu polovicu prošle godine. U pogledu apoenske strukture, najviše krivotvorina je bilo u apoenu od 100 KM (107 komada ili 43,15 %), zatim od 50 KM (88 komada ili 35,48 %) te u apoenu od 20 KM (41 komad ili 16,53 %). U istome razdoblju registrirano je 611 komada

krivotvorenoga kovanog novca KM, što je za 21,47 % manje u odnosu na isto razdoblje prošle godine, i za 19,61 % manje u odnosu na drugu polovicu prošle godine. Najviše krivotvorenoga kovanog novca KM bilo je u apoenu od 1 KM (576 komada ili 94,27 %), zatim od 5 KM (30 komada ili 4,91 %), a najmanje u apoenu od 2 KM (5 komada ili 0,82 %). Kada je riječ o krivotvorinama eura, u prvih šest mjeseci 2019. godine bilo je 393 komada krivotvorenih novčanica eura, od čega je najzastupljenija krivotvorina apoena od 20 EUR sa 138 komada, a zatim apoen od 10 EUR sa 109 komada. Osim novčanica KM i EUR, registrirano je i 16 krivotvorina u ostalim valutama, od čega 14 krivotvorina američkih dolara (jedna od 50 USD i 13 od 100 USD) i dvije u apoenu od 20 britanskih funti (GBP).

RIZICI U POSLOVANJU

Operativni rizici u bankarskom poslovanju

U polju finansijskih usluga, operativni rizik nije zanemariv čimbenik, u cjelini, mnogo je veći nego tržišni rizik kod većine banaka i, prema tome, druga je najveća kategorija rizika nakon kreditnoga rizika. U svojoj definiciji, Bazelski komitet se fokusira na uzroke (potencijalnih) događaja koji vode do gubitaka, kako bi razlikovao operativne gubitke od događaja koji spadaju u drugu kategoriju rizika: „Operativni rizik se definira kao rizik od gubitka koji je rezultat neadekvatnih ili neuspješnih internih procesa, ljudi i sustava ili rezultat vanjskih događaja. Ova definicija uključuje pravni rizik, ali isključuje strateški i reputacijski rizik.“ Upravljanje operativnim rizicima se može opisati kao ciklus koji se sastoji iz sljedećih faza: identificiranje rizika, procjena rizika, mjerenje rizika i kontrola rizika. Identificiranje rizika je prvi korak u proaktivnome procesu upravljanja rizicima. Predstavlja prepoznavanje događaja koji su ili mogu biti potencijalni izvor operativnoga rizika. Pruža mogućnosti, pokazatelje i informacije koje omogućavaju organizaciji obraditi glavne rizike prije nego što oni negativno utječu na operacije, a samim time i na cijelo poslovanje. Ovaj korak obuhvaća klasificiranje rizika – formalno identificiranje incidenata, problema i poznatih grešaka po podrijetlu i izvorima. Moguća su četiri pristupa identificiranju operativnih rizika. Mapiranje rizika (risk mapping) je proces koji se provodi kroz sve organizacijske jedinice banke kako bi se dobile informacije o izloženosti riziku tih jedinica, tipu rizika i njegovoj razini. Rezultat kvantitativnoga mapiranja rizika je tzv. vjerojatnoća-utjecaj dijagram (probability-impact diagram), tj. tipični dijagram frekvencije očekivanoga gubitka u odnosu na utjecaj za svaki tip rizičnoga događaja ili liniju poslovanja. Pokazatelji rizika su statistički i/ili metrički podaci (nerijetko finansijski) koji ukazuju na rizični profil svake organizacijske jedinice i banke u cjelini. Takvi pokazatelji su: broj neautoriziranih transakcija kreditnim karticama, broj žalbi klijenata, stopa prometa po uposleniku, frekvencija i utjecaj grešaka i propusta u procesiranju transakcija, premije osiguranja, broj propalih trgovinskih transakcija i sl. Pokazatelji bi trebali biti jednostavne mjere jer se vrlo često utvrđuju na dnevnom temelju i trebali bi biti osjetljivi na rizik. Mjerenje – neke banke mjere svoju izloženost operativnim rizicima koristeći, primjera radi, podatke koji se odnose na povijesne gubitke ili kombiniraju te podatke s vanjskim podacima o gubicima, analizama scenarija i čimbenicima za procjenu rizika. Učinkovit način za dobro iskorištavanje tih podataka jeste uspostava sustava za nadgledanje i evidentiranje frekvencije i utjecaja pojedinih slučajeva operativnih gubitaka i ostalih relevantnih informacija o njima. Samoprocjena, obzirom na katalog potencijalnih izloženosti operativnim rizicima - najčešće korišten pristup identificiranju operativnih rizika je identificiranje utemeljeno na taksonomiji koju vrši sama banka. Polazna

točka je podjela banke na jedinice. Identificiranje operativnoga rizika se može vršiti po linijama poslovanja, događajima u kojima postoji izloženost operativnim rizicima (granulirano mapiranje) i po vrstama uzroka. Rezultat identificiranja operativnih rizika je matrica koja detaljno prikazuje nazočnost operativnih rizika u raznim poslovima, procesima ili organizacijskim jedinicama banke. Procjena rizika je proces kvalitativne ocjene izloženosti operativnome riziku, uspješnosti njegove kontrole i praćenja. Obzirom na to da se procjena rizika bazira na kvalitativnoj ocjeni, u tome se ova faza procesa upravljanja operativnim rizikom razlikuje od mjerenja, koje predstavlja kvantitativnu ocjenu izloženosti. Mjerenje rizika predstavlja treći korak u procesu upravljanja operativnim rizicima. Kako bi se izvršilo mjerenje operativnoga rizika, prije svega je neophodno prikupiti podatke o operativnim događajima u banci. Kontinuirano evidentiranje podataka u određenome vremenskom razdoblju će omogućiti formiranje baze podataka koja će biti pogodna za kvantifikaciju (mjerenje) izloženosti banke operativnome riziku. Mjera operativnoga rizika koja se najčešće koristi je Value at Risk (VaR) – vrijednost pod rizikom. VaR je standardna statistička mjera rizika koja se koristi za kvantificiranje razine rizika unutar organizacije u određenome vremenskom razdoblju. VaR se koristi od strane risk menadžera kako bi se mjerila i kontrolirala razina rizika koju organizacija preuzima. Zadatak risk menadžera je osigurati ne poduzimanje rizika koji su iznad razine na kojoj organizacija može apsorbirati gubitke u slučaju najgorega mogućeg scenarija. Putem Bazela II su definirana tri pristupa mjerenja operativnoga rizika: pristup temeljnoga pokazatelja, standardizirani pristup i pristup naprednoga mjerenja. Prva dva pristupa definiraju razinu kapitalnoga zahtjeva za operativni rizik banke kao dio njezinoga bruto prihoda, dok pristup naprednoga mjerenja operativnoga rizika dozvoljava bankama razvijanje internoga modela za ocjenjivanje kapitalnoga zahtjeva za operativni rizik. Banke su tijekom prethodnih godina razvijale i definirale različite interne modele koji pripadaju naprednome pristupu mjerenja operativnoga rizika, vođene prijedlozima i savjetima Bazelskoga komiteta za bankarski nadzor. Analizirajući te modele, uvidjelo se kako se oni mogu svrstati u dvije kategorije: pristup raspodjele gubitka (LDA – Loss Distribution Approach) i pristup temeljen na scenario analizi (SBA – Scenario Based Approach). LDA pristup je prvenstveno temeljen na povijesnim podacima o internim gubicima. Baziran je na konceptu korištenom kod aktuarskih modela. Temelji se na određivanju distribucije frekvencije događaja gubitaka i na određivanju raspodjele visine gubitka, posebno za svaku kombinaciju tip događaja/linija poslovanja. Zatim se temelji na određivanju raspodjele agregatnoga gubitka s ciljem dobivanja ukupnoga kapitalnog zahtjeva za operativni rizik. Kapitalni zahtjev za operativni rizik, kod ovoga pristupa, se računa kao suma VaR raspodjela agregatnoga gubitka za jednu godinu za svaku kombinaciju tip događaja/poslovna linija (najčešće na razini povjerenja 99,9%). SBA pristup je baziran na scenario analizi i sastoji se od

identificiranja svih operativnih rizika u banci i kvantificiranja njihove frekvencije i ozbiljnosti. Model frekvencije je razgranat na nekoliko kriterija frekvencije, a finansijski utjecaj je dekompoziran u nekoliko tipova utjecaja. Od eksperata se traži procjena svake komponentu scenarija kako bi osigurali procjenu prosječne frekvencije kao i prosjek ekstremnoga utjecaja. Za razliku od ostalih rizika, gotovo je nemoguće precizno kvantificirati izloženost i razinu operativnih rizika. Ipak, za procjenu potencijalnoga operativnog rizika može poslužiti: broj poslovnih transakcija u odnosu na postojeći sustav i njegov kapacitet; složenost procesuiranja transakcija u odnosu na razvoj i kapacitet sustava; broj i vrste kontrolnih mehanizama u sustavu u odnosu na trenutni obujam poslovnih aktivnosti; diverzifikacija finansijskih gubitaka u odnosu na pogreške, prijevare, operativne prekide i sl. Na ovaj način neće se dobiti kvantitativna vrijednost potencijalnoga operativnog rizika, ali će ti podaci poslužiti za njegovu približnu procjenu (npr. visok, srednji, nizak). Kontrola rizika cijeloga ciklusa rizika značajno doprinosi njegovoj učinkovitosti. S jedne strane, stalne kontrole bi trebale biti ugrađene koliko je više moguće u poslovne procese koji bi trebali biti izvođeni od strane svih uposlenih

unutar okvira njihovih zadataka. S druge strane, trebale bi postojati odvojene inspekcije od strane internih i eksternih entiteta. Interna revizija ima nekoliko zadataka u upravljanju operativnim rizicima koji su eksplicitno naglašeni u EU Direktivi [2006/48/EC]. U bankama koje koriste standardizirani pristup, naprimjer, interna revizija mora ispitati alokaciju operativnoga prihoda po pojedinačnim poslovnim linijama. U AMA institucijama, interni i/ili eksterni revizori trebaju revidirati procedure i metode upravljanja operativnim rizicima, kao i kvalitet cijeloga procesa upravljanja rizicima. Zaposlenici ne bi trebali delegirati kontinuirano praćenje kvaliteta procesa internoj reviziji ili nadređenima. Ukoliko je moguće, ovaj zadatak bi trebao biti integriran u procese i biti izvođen kao dio njihovih odgovornosti. Ovdje, vlasnici procesa i rizika igraju naročito važnu ulogu kao i uspostava shema poticaja koje motiviraju zaposlene na kontinuirano ispunjavanje svoje obveze i, ukoliko je potrebno, osiguraju sankcije za propuste.

FINANCIJSKA EDUKACIJA

Novčane doznake i konverzija strane valute

Osnovna pravila konverzije strane valute u konvertibilnu marku (KM), kao jedinoga zakonskog sredstva plaćanja u Bosni i Hercegovini, od značaja su za primatelje novčanih doznaka. U pravilu, novčane doznake iz inozemstva građani primaju u stranim valutama, najčešće u eurima, a nerijetko i u drugim konvertibilnim valutama poput američkoga dolara, švicarskoga franka, britanske funte itd. Shodno važećim pravilima u Bosni i Hercegovini, građani odnosno, primatelji novčanih doznaka u stranoj konvertibilnoj valuti, primljeni novac mogu koristiti za štednju ili obavljanje međunarodnoga platnog prometa, ali ne mogu isti koristiti i u unutarnjemu prometu, odnosno najčešće u svrhu plaćanja dobara i usluga kao npr. komunalnih računa, namirnica, obrtničkih usluga i ostalog, što podrazumijeva potrebu konverzije strane valute u domaću valutu. Pojednostavljeno rečeno, konverzija znači zamjena jedne valute drugom, po tečaju, odnosno utvrđenoj protuvrijednosti. U skladu s pravilima valutnoga odbora, na temelju kojega posluje Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH), konvertibilna marka je vezana za valutu „sidro“ EUR i kupovina KM se obavlja po fiksno deviznom tečaju koji iznosi 1,95583 KM za 1 EUR. Kada se KM razmjenjuje za neki drugi konvertibilni novac, onda se transakcije obavljaju po tržišnome

deviznom tečaju, dakle ovisno o tržišnim kretanjima. Potrebno je istaknuti da CBBiH na vlastitoj web stranici www.cbbh.ba redovito objavljuje tečajnu listu koja je usklađena s režimom rada Europske središnje banke, tako da je zainteresiranim građanima jednostavno provjeriti kretanja. Međutim, prilikom obavljanja mjenjačkih poslova ili transakcija, koje podrazumijevaju promjenu strane konvertibilne valute u KM, ovlaštene institucije primjenjuju različite tečajeve (osim u slučaju eura zbog ranije navedenog fiksno utvrđenoga tečaja), pa je potrebno ukazati na važnost informiranja o efektivnome tečaju. Pojednostavljeno, sama objavljena tečajna lista na sajtu CBBiH ne obvezuje ovlaštene institucije za mjenjačke poslove, nego one mogu u svojoj aktivnosti odstupati od nje (osim u slučaju eura). Također, važno je napomenuti da primatelji doznaka prilikom konverzije trebaju obratiti pažnju i na iznos provizije, te je korisno znati da ona ne može biti veća od 1% od iznosa transakcije. Građanima se savjetuje da, u cilju izbegavanja plaćanja većih naknada konverzije ili eventualno u slučajevima posjeda krivotvorenoga novca, vode računa putem kojih institucija obavljaju ove poslove, odnosno na koji način to rade (putem korištenja finansijskih proizvoda i usluga, gotovinske razmjene i sl). I ovim kratkim prikazom pojmova i osnovnoga procesa zamjene stranih valuta pokušava se ukazati na važnost informiranja o mogućnostima i troškovima konverzije deviza u konvertibilnu marku.

CBBiH objavila brošuru za srednjoškolce “Saznaj sve o novcu”

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) je, u suradnji i uz potporu Europskoga fonda za jugoistočnu Europu – Development Facility (EFSE DF), pripremila i objavila brošuru pod nazivom „Saznaj sve o novcu“, namijenjenu učenicima srednjih škola. Ovom publikacijom, ali i drugim aktivnostima koje provodi na polju financijske edukacije, CBBiH želi stvoriti svijest o važnosti pametnoga upravljanja novcem i važnosti štednje od najranijih dana, te upoznati ih o financijskim proizvodima i uslugama. Brošura se sastoji iz nekoliko poglavlja u okviru kojih su obrađene informacije o novcu – njegovoj povijesti te o valuti BiH, potom kako upravljati svojim novcem, o bezgotovinske plaćanju u BiH, računima u bankama i što je korisno da djeca nauče o njima, platnim karticama, kupovini putem interneta i kako se zaštititi, o elektronske i mobilne bankarstvu, kreditima i kako odgovorno koristiti proizvode i usluge. Već ranije je CBBiH, u suradnji s EFSE – DF, objavila brošuru za djecu pod nazivom „Novko i Novčica u svijetu novca“ te letak za srednjoškolce „Što je štednja?“, a za diplomate brošuru pod nazivom „Centralna banka Bosne i Hercegovine – Uloga i značaj“.

STATISTIKA

Unapređenje statistike sektora Ostalih financijskih institucija

Prateći zahtjeve međunarodnih standarda statističkoga izvješćivanja, Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) je učinila korak naprijed u unapređenju statistike sektora Ostalih financijskih institucija (sektor OFI) u BiH uvođenjem statistike na tromjesečnoj osnovi umjesto dosadašnje na polugodišnjoj osnovi. Ovaj napredak je ostvaren zahvaljujući potpori svih institucija koje su obuhvaćene statistikom OFI sektora (26 osiguravajućih društava s društvom za reosiguranje, 35 ulagačkih fondova, 7 lizing društava, 24 mikrokreditne organizacije, 8 brokerskih kuća i dvije burze). Koncem prvoga tromjesečja 2019. godine aktiva OFI sektora iznosi 4,20 milijardi KM, pa je evidentan manji porast u odnosu na kraj 2018. godine od 47 milijuna KM ili 1,1%. Najveću aktivu u okviru sektora OFI imaju osiguravajuća društva 1,97 milijardi KM i sudjeluju sa 46,8% u aktivni ukupnoga OFI sektora, mikrokreditne organizacije 975 milijuna KM ili 23,2%, slijede ulagački fondovi sa 883 milijuna KM ili 21,1%, lizing društva sa 354 milijuna KM ili 8,4%, burze 10,7 milijuna KM ili 0,3%, a brokerske kuće preostalih 9,1 milijuna KM ili 0,2%. U strukturi aktive OFI sektora koncem prvoga tromjesečja 2019. godine najveći udjel imaju krediti sa 1,08 milijardi KM ili 25,8%, depoziti 954 milijuna KM ili 22,7%, ulaganja u vrijednosne papire 604

milijuna KM ili 14,4%, ulaganja u dionice 593 milijuna KM ili 14,1%, nefinancijska aktiva 573 milijuna KM ili 13,7%, tehničke pričuve osiguranja 146 milijuna KM ili 3,5%, a preostalih 241 milijun KM ili 5,8% se odnosi na ostala potraživanja. Struktura pasive je sljedeća: kapital sudjeluje sa 1,75 milijardi KM ili 41,7%, tehničke pričuve osiguranja sa 1,31 milijardu KM ili 31,3%, krediti sa 722 milijuna KM ili 17,2% i ostali plativi računi 405 milijuna KM ili 9,8%. Podatci za sektor OFI za prvo tromjesečje 2019. godine su raspoloživi na web stranici CBBiH ([Statistički portal Panorama](#)), a tromjesečni podatci će ubuduće biti raspoloživi četiri mjeseca po isteku izvještajnoga tromjesečja. Podatci OFI sektora BiH se također objavljuju i u sastavu MMF-ove publikacije International Financial Statistics.

CBBiH objavila statistiku izravnih stranih ulaganja za 2018. godinu

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBiH) objavila je statistiku izravnih stranih ulaganja za 2018. godinu, koja pokazuje da je priljev izravnih stranih ulaganja u 2018. godini iznosio 783,4 milijuna KM, odnosno 2,3% BDP-a. Priljev izravnih stranih ulaganja u 2018. je u nominalnome iznosu približno jednak onome koji je zabilježen u 2017. godini. U pogledu zemljopisnoga rasporeda, najviše priljeva ulaganja u 2018. je iz Rusije (140,2 milijuna KM), Hrvatske (106,1 milijuna KM), Nizozemske (94), Austrije (87,1) i Njemačke (83,7). Promatrano po djelatnostima, najviše ulaganja

je realizirano u oblasti finansijskih uslužnih djelatnosti (bankarski sektor) u iznosu od 145,6 milijuna KM, proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (135,8), u oblasti trgovine na malo (87,7) te u proizvodnji baznih metala (52). Koncem 2018. godine, stanje izravnih stranih ulaganja je iznosilo 14,29 milijardi KM. Najveći iznos stanja izravnih ulaganja se i dalje odnosi na Austriju (2,7 milijardi KM), Hrvatsku (2,3 milijarde KM) i Srbiju (2,0 milijardi KM). Stanje izravnih ulaganja je revidirano za razdoblje od pet godina, a na temelju najnovijih informacija o stvarnim ekonomskim aktivnostima i stanju poduzeća sa stranim ulaganjima. Kada je riječ o odljevnim stranim izravnim ulaganjima iz Bosne i Hercegovine u inozemstvo, u 2018. godini zabilježeni su negativni tijekovi, odnosno došlo je do smanjivanja ulaganja u inozemstvo u iznosu od 54,2 milijuna KM. Ukupno stanje domaćih ulaganja u inozemstvu iznosi 873,7 milijuna KM, od čega je najviše

bh. ulaganja u Hrvatsku (229,7) i Njemačku (163,8). U skladu s politikom revizije i na temelju dodatnih podataka, s objavljivanjem podataka za 2018. godinu izvršene su revizije i za dvije prethodne godine. Izmijenjeni podatci za prethodna razdoblja dobrim dijelom su rezultat daljnega usklađivanja obračuna zadržanih zarada s konceptom praćenja operativnih rezultata kompanije za promatrano razdoblje. Sam koncept, koji je propisan OECD-ovom definicijom izravnih stranih ulaganja, podrazumijeva obračun zadržane zarade za tijekove na bazi operativnoga poslovnog rezultata kompanije za promatrano razdoblje.

SKUPOVI I SASTANCI

Guverner na obilježavanju 140. obljetnice Narodne banke Bugarske

Na poziv Središnja banke Bugarske, guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine dr. Senad Softić, nazočio je zajedničkoj konferenciji Središnje banke Bugarske i Banke za međunarodna poravnanja (Bank for International Settlements – BIS), 8. srpnja 2019. godine u Sofiji, kojom je obilježena 140. obljetnica Središnje banke Bugarske. Goste, sudionike konferencije, pozdravili su guverner Bugarske središnje banke Dimitar Radev i generalni direktor BIS-a Agustin Carstens. Konferencija je održana pod nazivom „Trenutni globalni i europski finansijski ciklus: Gdje se nalazimo i kako idemo naprijed?“. U uvodnom obraćanju, guverner Radev istaknuo je da je Bugarska središnje banka među najstarijim u svijetu, 13. po redu središnja banka koja je utemeljena. Stoga konferencija koja je organizirana, označava dugu povijest središnjega bankarstva u Bugarskoj. Središnja banka je historijski povezana sa ciljem očuvanja nacionalne valute i stabilnosti cijena. Nakon velike depresije 30-ih godina prošlog stoljeća, supervizija je postala funkcija koja je povjerena ili oduzimana od središnjih banaka, ovisno o iskustvu prouzrokovanom krizom. U pogledu funkcije supervizije kao funkcije središnje banke, globalna kriza 2007/2008, prema riječima guvernera Bugarske središnje banke, imala je dva učinka. Prvi, vodila je tome da je bankarska supervizija postala odgovornost sve većeg broja središnjih banaka. Drugo, fokus na sustavnoj stabilnosti vodio je ka pojavi makroprudencijalne supervizije kao jasnog koncepta i zadatka za koji su prirodno postale odgovorne središnje banke. U Bugarskoj, monetarni režim se može promatrati kao tradiciionalni, temeljni cilj Bugarske središnje banke je očuvati stabilnost cijena kroz osiguranje stabilnosti nacionalne valute. „Više od 20 godina, naš režim je utemeljen na operacijama currency

boarda. Bugarska središnja banka također, provodi mikro i makroprudencijalne politike. U stvari, mnogo prije nedavne globalne krize, mi smo kreirali i primijenili kontraciklične makroprudencijalne mjere, iako termin ‘makroprudencijalni’, čak nije bio u upotrebi. Mnoge druge zemlje u regiji, podložne ogromnim priljevima kapitala u to vrijeme, učinile su isto“, kazao je Radev. Stoga su zadaće i odgovornosti Bugarske središnje banke, kako se one danas gledaju, rezultat desetljeća evolucije. A to odražava, i u skladu je, s dugoročnim razvojem mandata središnjih banaka na globalnoj razini. Iz povijesne perspektive može se tvrditi da promjene u tim mandatima slijede uobičajene evolucijske puteve koji su često oblikovani krizama, poput globalne krize u 2007/2008. To je dovelo do preispitivanja važnosti finansijske stabilnosti kao cilja politike središnjih banaka. Prije globalne krize 2007/2008, prema riječima guvernera Bugarske središnje banke, središnje banke su bile usmjerene na stabilnost cijena kao svoj glavni cilj. Ova kriza pokrenula je promjenu u širokom okruženju u kojem djeluju središnje banke, a samim tim je bilo potrebno i kontinuirano mijenjanje uloge u upravljanju ovim institucijama. Izražena je zabrinutost za sposobnost uloge središnjih banaka u očuvanju finansijske stabilnosti. Konačno, uočeno je da je potrebno preispitati ili prilagoditi odgovornosti središnjih banaka u pogledu finansijske

stabilnosti. Glavni odgovor politike nakon globalne krize bio je poboljšanje okvira makroprudencijalne politike i dodjela dodatnih odgovornosti središnjim bankama u područjima financijske stabilnosti. Tada su središnje banke razvile alate za praktičnu provedbu makroprudencijalnog okvira. „Postizanje cilja financijske stabilnosti makroprudencijalnim mjerama ne može biti održivo bez razumijevanja financijskoga ciklusa. Zbog toga smo smatrali da je ovo aktualno pitanje kojem ćemo posvetiti konferenciju kojom obilježavamo obljetnicu“, istaknuo je guverner Radev. On je dodao da ne postoji jedinstvena općenito prihvaćena teorijska osnova niti dominantna metoda za mjerenje financijskoga ciklusa. Stoga uloga istraživanja postaje značajna za kreiranje politika. Zato je konferencija zamišljena da okupi akademska istraživanja i praksu središnje banke. Struktura konferencije odražava razumijevanje da globalni financijski ciklus utječe na eurozonu i njenu monetarnu politiku koja zauzvrat utječe na financijski ciklus u Europi izvan eurozone. Stoga je prvi dio konferencije bio posvećen trenutačnoj fazi globalnoga financijskoga ciklusa u velikoj mjeri vođenog američkom monetarnom politikom. „Sjećamo se iz krize 2007/2008 kako su financijski poremećaji nastali i pokrenuli globalnu krizu“, kazao je Radev. Druga sesija bila je usmjerena na financijski ciklus eurozone pod utjecajem globalnog financijskog ciklusa, te njegove posljedice na financijsku stabilnost. Budući politike Europske središnje banke (ECB) oblikuju i financijski ciklus u Europi izvan eurozone putem financijskih i ekonomskih kanala, treća sesija bila je posvećena financijskom ciklusu u državama članicama izvan eurozone. Uzimajući kao primjer Bugarsku, guverner Radev je istaknuo da su nedavna istraživanja Bugarske središnje banke i relevantne procjene lokalnoga financijskoga ciklusa odista pokazale trenutačno uzlaznu fazu akumulacije cikličkoga rizika. Kada se radi o stvarnim reakcijama politika u suočavanju s financijskim ciklusima, konferencija je završila panelom na kojem su guverneri razmijenili svoje stavove. Generalni direktor BIS-a Agustín Carstens istaknuo je blisku suradnju Bugarske središnje banke i BIS-a, Bugarska središnja banka bila je među prvih 12 središnjih banaka pozvanih da postanu dioničari BIS-a nakon što su to uradili utemeljitelji 1930. godine. „Vaša institucija je lukavo krenula svojim putem kroz izuzetno izazovne okolnosti u kojima su se našli bugarsko gospodarstvo i bugarsko društvo od 1879. godine: razdoblja rata i političke nestabilnosti, sustavne

transformacije i institucionalne promjene, hiperinflacija i remonetizacija, financijski procvati i kolapsi“, istaknuo je Carstens te dodao da se bogata povijest lijepo povezuje s glavnom temom konferencije – trenutačnim globalnim i europskim financijskim ciklusom. Carstens je najavio govornike na konferenciji koji su u svojim izlaganjima procijenili trenutno stanje financijskih ciklusa na globalnoj i na razini eurozone kao i u europskim zemljama koje, poput Bugarske, nisu dio euro područja. „Ono što bih želio istaknuti u svom uvodnom govoru je uloga središnjih banaka u očuvanju makroekonomske i financijske stabilnosti. Moje osobno iskustvo iz Meksika, kao i lekcije iz nedavne gospodarske povijesti Bugarske, ukazuju na to da je održavanje te uloge ključno u suočavanju s financijskim ciklusom“, rekao je Carstens u svom govoru.

Guverner Softić na konferenciji u Dubrovniku

Guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBiH) dr. Senad Softić nazočio je konferenciji pod nazivom „Demografija, zapošljavanje i rast: Upravljanje budućnošću u Središnjoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Europi“, koju je ove godine organizirala Hrvatska narodna banka (HNB) u suradnji s Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), 14. i 15. srpnja 2019. godine u Dubrovniku, Republika Hrvatska. Fokus konferencije, koju je otvorio premijer Republike Hrvatske Andrej Plenković, jeste da se utvrdi kako se države Središnje, Istočne i Jugoistočne Europe nose s promjenama na tržištima rada koje sa sobom nose ekonomska ekspanzija, novi tehnološki zahtjevi, migracije i demografske promjene kojima su navedene regije izložene. Ove teme obrađene su u sklopu panela „Ekonomska ekspanzija i usko grlo na tržištu rada“, „Demografija, dugoročni izgledi i stvaranje radne snage za budućnost“ i „Politike vezane za rad, demografiju i djelovanje u budućnosti“. Guverner Softić je sudjelovao i u radu okruglog stola sa zamjenikom generalnog direktora MMF-a Tao Zhangom, gdje je s guvernerima središnjih banaka i ministrima financija iz 14 zemalja Središnje, Istočne i Jugoistočne Europe, razgovarao o potencijalnoj ulozi MMF-a u odgovaranju na izazove koje sa sobom nose promjene na tržištima rada i u demografiji. Također, razgovaralo se o tome šta MMF može učiniti kako bi pomogao vlastima da se uspješno nose s ekonomskim izazovima te podignu prihode stanovništva. Tijekom svog izlaganja guverner Softić se osvrnuo na izazove s kojima se ekonomija BiH susreće, te je demografska kretanja označio kao najveći izazov. „Prema dostupnim podacima, u posljednjih 20-ak godina Bosna i Hercegovina je ostala bez 20% populacije. Djelomično, ovo je posljedica rata, ali proces se nastavio usljed veoma izražene ekonomske migracije. Kako bi se ovaj problem riješio, moraju se poduzeti ozbiljni koraci na svim razinama“, rekao je guverner, naglasivši da je najveći problem tržišta rada nefleksibilan obrazovni sustav koji kao posljedicu ima veliki disbalans između onoga što tržište traži i vještina koje posjeduje radna snaga. Također, guverner je istakao i nedovoljno iskorišten potencijal samozapošljavanja, odnosno kreiranja osobnoga radnog mjesta.

PROBLEMI BH. TRŽIŠTA RADA

Guverner Softić: Uskladiti obrazovni sustav s potrebama tržišta rada

Na konferenciji „Demografija, zapošljavanje i rast: Upravljanje budućnošću u Središnjoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Europi“ koja je održana u Dubrovniku, guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine dr. Senad Softić konstatirao je kako je „najveći problem bh. tržišta rada nefleksibilan obrazovni sustav koji kao posljedicu ima veliku neravnotežu između onoga što tržište traži i vještina koje posjeduje radna snaga“. Objasnjavajući ovu tezu, guverner Softić je istaknuo neophodnost niza strukturalnih reformi koje će omogućiti usklađivanje obrazovnoga sustava s potrebama biznisa, odnosno tržišta rada. Te reforme nisu stihijske, njima mora prethoditi sveobuhvatna analiza, koja će u fokusu imati strukturalnu nezaposlenost, kao i trendove koji dolaze. Trebat će odgovoriti na pitanja u kojim granama, sektorima, ljudi godinama traže posao, a koji profili nedostaju na tržištu rada? Koja zanimanja će biti aktualna u budućnosti, a za kojima će se, razvojem tehnologija, smanjiti potražnja ili će možda u potpunosti nestati? „To su pitanja na koja ne smijemo dati pogrešan odgovor, jer je sasvim jasno da će, u narednih deset godina, oko trećine trenutno radno

spособnoga stanovništva imati preko 65 godina. Očekivane dugoročne posljedice su više nego očite: usporavanje rasta potencijalnog učinka, te pritisak na održivost mirovinskih i zdravstvenih fondova“, smatra guverner. Prema mišljenju guvernera, ekonomija BiH se susreće s apsurdnom situacijom da, globalno gledajući, ima visoku stopu nezaposlenosti, nisku stopu aktivnosti, ali istodobno i probleme u osiguranju dovoljno radne snage u nekim od djelatnosti i regija. Razlog je neusklađenost između zahtjeva na strani tražnje i onoga što je na tržištu raspoloživo kod nezaposlenih. Dugotrajna nezaposlenost, preko 80% nezaposlenih su oni koji su nezaposleni duže od 12 mjeseci, predstavlja praktično strukturalni problem gdje ima veliki broj radnika s prevaziđenim znanjima i vještinama iz razdoblja kada je ekonomija puno drugačije bila organizirana. Drugi važan nedostatak se pojavio u postratnome razdoblju u kojem nije vođeno računa o potrebama realnoga sektora, nego su se kadrovi stihijski proizvodili i nemaju potrebno iskustvo i profile koji se na tržištu traže. Pored toga, kada govorimo o nefleksibilnosti, moramo priznati kako se naš pristup obrazovanju i radu nije značajno promijenio od vremena kada se nakon završetka školovanja radio jedan posao i, u velikom broju slučajeva, u istom poduzeću do kraja radnoga vijeka. Upravo zbog takvoga pristupa veoma malo se radilo na razvijanju svijesti i obrazovnih kapaciteta koji će dati veću fleksibilnost kroz proces dodatne naobrazbe. Kako prebroditi taj jaz? Guverner ističe kako bi poboljšanje poslovne klime kroz niz strukturalnih reformi, uz politiku dokvalificiranja ili prekvalificiranja postojeće radne snage, moglo biti značajan poticaj za priljev proizvodno orijentiranih ulaganja. Prema posljednjoj anketi o radnoj snazi, preko 50% radno sposobnoga stanovništva ima samo srednju stručnu spremu. Značajan broj neaktivnih među njima, ili onih dugoročno nezaposlenih, potvrđuje tvrdnju o lošoj usklađenosti između obrazovnoga sustava i tržišta rada. „Ovo su mjere koje mogu dati rezultat u srednjemu roku, pod uvjetom da centri za dokvalifikaciju nisu samo formalne prirode, nego se vode u suradnji s potencijalnim poslodavcima. Trenutno imamo, izuzetno izraženu potrebu (manjak) na tržištu rada za zanimanjima određenih zanata, kao što su u građevinarstvu, ugostiteljstvu i dr. Kako ne bi ostali u klopci niskoga i srednjega rasta, što je posebice bitno s aspekta usklađivanja ka EU, moramo potaknuti i visokoškolsko obrazovanje, ali promovirati oblasti koje se mogu relativno lako integrirati u kapitalno intenzivne industrije. Prema posljednjoj anketi o radnoj snazi, tek smo dosegli razinu od 10% radno sposobnoga stanovništva koje ima više od srednjoškolske razine obrazovanja. I konačno, neophodno je i neminovno razmišljati i o povećanju plaća kao mjeri koja će doprinijeti većoj motiviranosti za privlačenje nove i očuvanje postojeće kvalificirane radne snage, kao i za povećanje produktivnosti“, kaže guverner Softić.

ИНФО ИНФО
СВВІН ЦББИХ

www.cbbih.ba

Centralna Banka Bosne i Hercegovine

@CBBiH

ГОДИШЊИЦА

Двадесет и двије године постојања и рада ЦББиХ

Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) је 11. 8. 2019. године обиљежила 22 године рада. Том приликом, честитку свим запосленим упутио је гувернер ЦББиХ др Сенад Софтић истакавши да је ЦББиХ остварила значајне резултате и унапређење пословних процеса и инфраструктуре. Из мноштва обавеза које су, поред редовних задатака, службеници ЦББиХ у оквиру својих организационих дијелова реализовали су и следеће обавезе:

- извјештавање према Европској комисији (ЕК) и Дирекцији за европске интеграције према задатом ЕУ формату и представљање ЦББиХ на званичним састанцима те у радним тијелима и групама у БиХ и на међународном нивоу;
- обиљежавање 20 година од пуштања КМ у оптицај;
- активан допринос процесу европских интеграција БиХ – праћење и извјештавање о препорукама и обавезама ЦББиХ, дефинисаним стратешким документима ЕУ и БиХ;
- доградња, тестирање и пуштање у рад Јединственог регистра рачуна пословних субјеката у БиХ; доградња, тестирање и пуштање у продукциони рад дограђеног жирокиринга; координирано с министарствима финансија услађавање пратеће легислативе, извршена надоградња SWIFT-а и бруто поравнања у реалном времену на нову платформу; доградња, тестирање и пуштање у продукциони рад Централног регистра кредита пословних субјеката и физичких лица у БиХ;
- извршена сва плаћања везано за сервисирање спољног дуга у складу са сетом закона и Уговором с Министарством финансија и трезора БиХ;
- успјешно имплементирана два IPA пројекта везано за хармонизацију статистике с ЕУ захтјевима; успостављање кварталне статистике сектора Осталих финансијских институција; почетак трансмисије према Eurostat-у и званично уврштавање наших података у ЕУ статистички систем;
- успјешно, апсолутно уважавајући сва важећа правила и ограничења, инвестирани девизне резерве ЦББиХ уз унапређење овог процеса на оперативном нивоу;
- развијена нова методологија и креиран нови алат за тестирање на стрес у оквиру FINRA пројекта у области финансијске стабилности;
- рад на унапређењу модела за анализу атрибуције диференцијалног поврата који представља разлику поврата портфеља у односу на бенчмарк;
- проведени поступци набавке за новчанице КМ издања 2019., кованица 2 КМ и сувенирских кованица;
- припрема материјала везаних за приједлоге измјене Одлуке о инвестиционим смјерницама у циљу отварања ширег простора за диверзификацију портфеља девизних резерви и омогућавање бољег управљања девизним резервама;
- унапређење инфраструктуре информационог технологија, пуштена у рад нова IMS апликација;
- имплементација Правилника о оцјењивању рада службеника; усвојена Стратегија управљања људским ресурсима;

- израда правних прописа из надлежности ЦББиХ;
- унапређење упутства и процедура за пословне процесе из области и надлежности рачуноводства;
- припремљен оквир стандардизације пословних процеса и задатака из области сигурности и трогодишњи план унапређења инфраструктуре уз надоградњу конфигурације с техничким рјешењима у циљу подизања нивоа информационе сигурности у оквиру послова надлежних служби;
- реализовани послови пријема регистратурне грађе организационих облика и њено сређивање;
- провођење поступака јавних набавки уз примјену законских рјешења и уз поштивање Правилника о јавним набавкама ЦББиХ којим је успостављена јасна линија одговорности свих учесника у процесима јавних набавки;
- главне јединице и филијале ЦББиХ су извршавале редовне задатке на трезорским и банкарским пословима уз успјешну сарадњу с комерцијалним банкама, те осигурале потребну административно-техничку подршку у раду.

Слиједећи своју свакодневну рутину, службеници често нису у прилици да виде и прате шта се дешава у

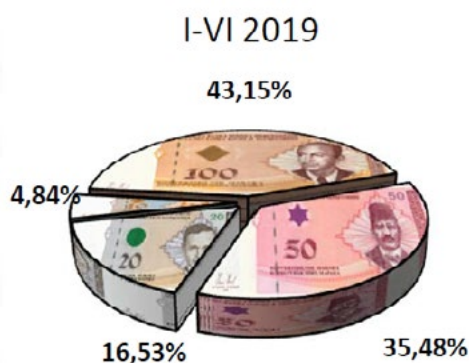
другим организационим дијеловима. Ово је начин, како је навео гувернер у честитки, да се ода признање свим заосленицима ЦББиХ, а нарочито онима који су својим конкретним и одговорним радом и личним примјером допринијели позитивним резултатима, а тиме и реномеу и препознатљивости наше институције у бх. јавности. „Као што вам је познато, ЦББиХ има врло важну и специфичну улогу у финансијском систему наше земље и трудимо се да на најбољи начин доприносимо монетарној и финансијској стабилности и пружамо ослонац за економске активности. Све је то резултат нашег рада и знања који је препознат и ван ЦББиХ, те смо били и награђивани за допринос развоју финансијског сектора у БиХ“, навео је гувернер Софтић, те додао да је и финансијски протекла година успјешно окончана и да се за првих шест мјесеци ове године биљеже позитивни резултати. Све остварено заслужује похвале, а истовремено представља и обавезу и подстрек свима да наставе једнако радити и у будуће, независно од врло неизвјесних и сложених услова на финансијским тржиштима. „Успјех ће и убудуће, највише зависити од сваког службеника који ће, сигуран сам, одговорним и савјесним радом допринијети да ова институција буде ефикасна и успјешна“, навео је гувернер у честитки службеницима поводом 22 године постојања и рада ЦББиХ.

ПОДАЦИ

Фалсификати за првих шест мјесеци 2019. године

У првој половини 2019. године, у Централној банци Босне и Херцеговине (ЦББиХ) регистровано је укупно 1.268 комада фалсификованих новчаница и кованог новца свих валута и апоена, што је за 2,42% више у односу на исти период прошле године, а за 10,94% више у односу на другу половину прошле године. У првих шест мјесеци ове године, регистровано је 248 комада фалсификованих новчаница КМ, што је за 25,97% мање у односу на исти период прошле године, и за 24% више у односу на другу половину прошле године. У погледу апоенске структуре, највише фалсификата је било у апоену од 100 КМ (107 комада или 43,15%), затим од 50 КМ (88 комада или 35,48%) те у апоену од 20 КМ (41 комад или 16,53%). У истом периоду регистровано је 611 комада

фалсификованог кованог новца КМ, што је за 21,47% мање у односу на исти период прошле године, и за 19,61% мање у односу на другу половину прошле године. Највише фалсификованог кованог новца КМ било је у апоену од 1 КМ (576 комада или 94,27%), затим од 5 КМ (30 комада или 4,91%), а најмање у апоену од 2 КМ (5 комада или 0,82%). Када је ријеч о фалсификатима евра, у првих шест мјесеци 2019. године било је 393 комада фалсификованих новчаница евра, од чега је најзаступљенији фалсификат апоен од 20 EUR са 138 комада, а затим апоен од 10 EUR са 109 комада. Осим новчаница КМ и EUR, регистровано је и 16 фалсификата у осталим валутама, од чега 14 фалсификата америчких долара (једна од 50 USD и 13 од 100 USD) и двије у апоену од 20 британских фунти (GBP).

РИЗИЦИ У ПОСЛОВАЊУ

Оперативни ризици у банкарском пословању

Упољу финансијских услуга, оперативни ризик није занемарив фактор, у цјелини, много је већи него тржишни ризик код већине банака и, према томе, друга је највећа категорија ризика након кредитног ризика. У својој дефиницији, Базелски комитет се фокусира на узроке (потенцијалних) догађаја који воде до губитака, како би диференцирао оперативне губитке од догађаја који спадају у другу категорију ризика: „Оперативни ризик се дефинише као ризик од губитка који је резултат неадекватних или неуспјешних интерних процеса, људи и система или резултат спољних догађаја. Ова дефиниција укључује правни ризик, али искључује стратешки и репутациони ризик.“ Управљање оперативним ризицима се може описати као циклус који се састоји из сљедећих фаза: идентификација ризика, процјена ризика, мјерење ризика и контрола ризика. Идентификација ризика је први корак у проактивном процесу управљања ризицима. Представља препознавање догађаја који су или могу бити потенцијални извор оперативног ризика. Пружа могућности, индикаторе и информације које омогућавају организацији да обради главне ризике прије него што они негативно утичу на операције, а самим тим и на цијело пословање. Овај корак обухвата класификацију ризика – формалну идентификацију инцидента, проблема и познатих грешака по поријеклу и изворима. Могућа су четири приступа идентификацији оперативних ризика. Мапирање ризика (risk mapping) је процес који се проводи кроз све организационе јединице банке да би се добиле информације о изложености ризику тих јединица, типу ризика и његовом нивоу. Резултат квантитативног мапирања ризика је тзв. вјероватноћа-утицај дијаграм (probability-impact diagram), тј. типични дијаграм фреквенције очекиваног губитка у односу на утицај за сваки тип ризичног догађаја или линију пословања. Индикатори ризика су статистички и/или метрички подаци (неријетко финансијски) који индицирају на ризични профил сваке организационе јединице и банке у цјелини. Такви индикатори су: број неауторизованих трансакција кредитним картицама, број жалби клијената, стопа промета по запосленику, фреквенција и утицај грешака и пропуста у процесирању трансакција, премије осигурања, број пропалих трговинских трансакција и сл. Индикатори би требали бити једноставне мјере јер се врло често утврђују на дневној основи и требали би бити осјетљиви на ризик. Мјерење – неке банке мјере своју изложеност оперативним ризицима користећи, примјера ради, податке који се односе на историјске губитке или комбинују те податке с екстерним подацима о губицима, анализама сценарија и факторима за евалуацију ризика. Ефикасан начин да се ти подаци добро искористе јесте успостављање система за мониторинг и евидентирање фреквенције и утицаја појединих случајева оперативних губитака и осталих релевантних информација о њима. Самопроцјењивање, с

обзиром на каталог потенцијалних изложености оперативним ризицима – најчешће коришћен приступ идентификацији оперативних ризика је идентификација заснована на таксономији коју врши сама банка. Полазна тачка је подјела банке на јединице. Идентификација оперативног ризика се може вршити по линијама пословања, догађајима у којима постоји изложеност оперативним ризицима (гранулирано мапирање) и по врстама узрока. Резултат идентификације оперативних ризика је матрица која детаљно приказује присутност оперативних ризика у разним пословима, процесима или организационим јединицама банке. Процјена ризика је процес квалитативне оцјене изложености оперативном ризику, успјешности његове контроле и праћења. С обзиром на то да се процјена ризика базира на квалитативној оцјени, у томе се ова фаза процеса управљања оперативним ризиком разликује од мјерења, које представља квантитативну оцјену изложености. Мјерење ризика представља трећи корак у процесу управљања оперативним ризицима. Како би се извршило мјерење оперативног ризика, прије свега је неопходно прикупити податке о оперативним догађајима у банци. Континуирано евидентирање података у одређеном временском периоду ће омогућити формирање базе података која ће бити погодна за квантификацију (мјерење) изложености банке оперативном ризику. Мјера оперативног ризика која се најчешће користи је Value at Risk (VaR) – вриједност под ризиком. VaR је стандардна статистичка мјера ризика која се користи да би се квантификовао ниво ризика унутар организације у одређеном временском периоду. VaR се користи од стране риск менаџера како би се мјерио и контролисао ниво ризика који организација преузима. Задатак риск менаџера је да осигура да се не преузимају ризици који су изнад нивоа на којем организација може апсорбовати губитке у случају најгорег могућег сценарија. Путем Базела II су дефинисана три приступа мјерења оперативног ризика: приступ основног индикатора, стандардизовани приступ и приступ напредног мјерења. Прва два приступа дефинишу ниво капиталног захтјева за оперативни ризик банке као дио њеног бруто прихода, док приступ напредног мјерења оперативног ризика дозвољава банкама да развију интерни модел за оцјењивање капиталног захтјева за оперативни ризик. Банке су током претходних година развијале и дефинисале различите интерне моделе који припадају напредном приступу мјерења оперативног ризика, вођене приједлозима и савјетима Базелског комитета за банкарски надзор. Анализирајући те моделе, увидјело се да се они могу сврстати у двије категорије: приступ расподеле губитка (LDA – Loss Distribution Approach) и приступ базиран на сценарио анализи (SBA – Scenario Based Approach). LDA приступ је првенствено базиран на историјским подацима о интерним губицима. Базиран је на концепту коришћеном код актуарских модела. Заснива се на одређивању дистрибуције фреквенције догађаја губитака и на одређивању расподеле висине губитка, посебно за сваку комбинацију тип догађаја/линија пословања. Затим се заснива на одређивању расподеле агрегатног губитка с циљем добијања

укупног капиталног захтјева за оперативни ризик. Капитални захтјев за оперативни ризик, код овог приступа, се рачуна као сума VaR расподела агрегатног губитка за једну годину за сваку комбинацију тип догађаја/пословна линија (најчешће на нивоу повјерења 99,9%). SBA приступ је базиран на сценарио анализи и састоји се од идентификације свих оперативних ризика у банци и квантификације њихове фреквенције и озбиљности. Модел фреквенције је разгранат на неколико критеријума фреквенције, а финансијски утицај је декомпозиран у неколико типова утицаја. Од експерата се тражи да процијене сваку компоненту сценарија како би обезбиједили процјену просјечне фреквенције као и просјек екстремног утицаја. За разлику од осталих ризика, готово је немогуће прецизно квантификовати изложеност и ниво оперативних ризика. Ипак, за процјену потенцијалног оперативног ризика може послужити: број пословних трансакција у односу на постојећи систем и његов капацитет; сложеност процесуирања трансакција у односу на развој и капацитет система; број и врсте контролних механизма у систему у односу на тренутни обим пословних активности; диверзификација финансијских губитака у односу на погрешке, преваре, оперативне прекиде и сл. На овај начин неће се добити квантитативна вриједност потенцијалног оперативног ризика, али ће ти подаци послужити за његову приближну процјену (нпр. висок,

средњи, низак). Контрола ризика цијелог циклуса ризика значајно доприноси његовој ефикасности. С једне стране, сталне контроле би требале бити уграђене колико је више могуће у пословне процесе који би требали бити извођени од стране свих запослених унутар оквира њихових задатака. С друге стране, требале би постојати одвојене инспекције од стране интерних и екстерних ентитета. Интерна ревизија има неколико задатака у управљању оперативним ризицима који су експлицитно наглашени у ЕУ Директиви [2006/48/EC]. У банкама које користе стандардизовани приступ, на примјер, интерна ревизија мора испитати алокацију оперативног прихода по индивидуалним пословним линијама. У АМА институцијама, интерни и/или екстерни ревизори требају ревидирати процедуре и методе управљања оперативним ризицима, као и квалитет цијелог процеса управљања ризицима. Запосленици не би требали делегирати континуирано праћење квалитета процеса интерној ревизији или надређенима. Уколико је могуће, овај задатак би требао бити интегрисан у процесе и бити извођен као дио њихових одговорности. Овдје, власници процеса и ризика играју нарочито важну улогу као и успостављање схема подстицаја које мотивишу запослене да континуирано испуњавају своје обавезе и, уколико је потребно, осигурају санкције за пропусте.

ФИНАНСИЈСКА ЕДУКАЦИЈА

Новчане дознаке и конверзија стране валуте

Основна правила конверзије стране валуте у конвертибилну марку (KM), као јединог законског средства плаћања у Босни и Херцеговини, од значаја су за примаоце новчаних дознака. У правилу, новчане дознаке из иностранства грађани примају у страним валутама, најчешће у еврима, а неријетко и у другим конвертибилним валутама пупут америчког долара, швајцарског франка, британске фунте итд. Сходно важећим правилима у Босни и Херцеговини, грађани односно, примаоци новчаних дознака у страниј конвертибилној валути, примљени новац могу користити за штедњу или обављање међународног платног промета, али не могу исти користити и у унутрашњем промету, односно најчешће у сврху плаћања добара и услуга као нпр. комуналних рачуна, намирница, занатских услуга и осталог, што подразумеива потребу конверзије стране валуте у домаћу валуту. Поједностављено речено, конверзија значи замјена једне валуте другом, по курсу, односно утврђеној противвриједности. У складу с правилима валутног одбора, на основу којег послује Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ), конвертибилна марка је везана за валуту „сидро“ EUR и куповина KM се обавља по фиксном девизном курсу који износи 1,95583 KM за 1 EUR. Када се KM размјењује за неки други конвертибилни новац, онда се трансакције

обављају по тржишном девизном курсу, дакле зависно од тржишних кретања. Потребно је истаћи да ЦББиХ на властитој веб страници www.cbbh.ba редовно објављује курсну листу која је усклађена с режимом рада Европске централне банке, тако да је заинтересованим грађанима једноставно провјерити кретања. Међутим, приликом обављања мјењачких послова или трансакција, које подразумеивају промјену стране конвертибилне валуте у KM, овлашћене институције примјењују различите курсеве (осим у случају евра због раније наведеног фиксно утврђеног курса), па је потребно указати на важност информисања о ефективном курсу. Поједностављено, сама објављена курсна листа на сајту ЦББиХ не обавезује овлашћене институције за мјењачке послове, него оне могу у својој активности одступати од ње (осим у случају евра). Такође, важно је напоменути да примаоци дознака приликом конверзије требају обратити пажњу и на износ провизије, те је корисно знати да она не може бити већа од 1% од износа трансакције. Грађанима се савјетује да, у циљу избегавања плаћања већих накнада конверзије или евентуално у случајевима посједа фалсификованог новца, воде рачуна путем којих институција обављају ове послове, односно на који начин то раде (путем коришћења финансијских производа и услуга, готовинске размјене и сл). И овим кратким приказом појмова и основног процеса замјене страних валута покушава се указати на важност информисања о могућностима и трошковима конверзије девиза у конвертибилну марку.

ЦББиХ објавила брошуру за средњошколце „Сазнај све о новцу“

Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) је, у сарадњи и уз подршку Европског фонда за југоисточну Европу – Development Facility (EFSE DF), припремила и објавила брошуру под називом „Сазнај све о новцу“, намијењену ученицима средњих школа. Овом публикацијом, али и другим активностима које проводи на пољу финансијске едукације, ЦББиХ жели створити свијест о важности паметног управљања новцем и важности штедње од најранијих дана, те упознати их о финансијским производима и услугама. Брошура се састоји из неколико поглавља у оквиру којих су обрађене информације о новцу – његовој историји те о валути БиХ, потом како управљати својим новцем, о безготовинском плаћању у БиХ, рачунима у банкама и шта је корисно да дјеца науче о њима, платним картицама, куповини путем интернета и како се заштитити, о електронском и мобилном банкарству, кредитима и како одговорно користити производе и услуге. Већ раније је ЦББиХ, у сарадњи с EFSE – DF, објавила брошуру за дјецу под називом „Новко и Новчица у свијету новца“ те летак за средњошколце „Шта је штедња?“, а за дипломате брошуру под називом „Централна банка Босне и Херцеговине – Улога и значај“.

СТАТИСТИКА

Унапређење статистике сектора Осталих финансијских институција

Пратећи захтјеве међународних стандарда статистичког извјештавања, Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) је учинила корак напријед у унапређењу статистике сектора Осталих финансијских институција (сектор ОФИ) у БиХ увођењем статистике на кварталној основи умјесто досадашње на полугодишњој основи. Овај напредак је остварен захваљујући подршци свих институција које су обухваћене статистиком ОФИ сектора (26 осигуравајућих друштава с друштвом за реосигурање, 35 инвестиционих фондова, 7 лизинг друштава, 24 микрокредитне организације, 8 брокерских кућа и двије берзе). На крају првог квартала 2019. године актива ОФИ сектора износи 4,20 милијарди КМ, па је евидентан мањи пораст у односу на крај 2018. године од 47 милиона КМ или 1,1 %. Највећу активу у оквиру сектора ОФИ имају осигуравајућа друштва 1,97 милијарди КМ и учествују са 46,8% у активи укупног ОФИ сектора, микрокредитне организације 975 милиона КМ или 23,2%, слиједе инвестициони фондови са 883 милиона КМ или 21,1%, лизинг друштва са 354 милиона КМ или 8,4%, берзе 10,7 милиона КМ или 0,3%, а брокерске куће преосталих 9,1 милиона КМ или 0,2%. У структури активе ОФИ сектора на крају првог квартала 2019. године највеће учешће имају кредити са 1,08 милијарди КМ или 25,8%,

депозити 954 милиона КМ или 22,7%, улагања у хартије од вриједности 604 милиона КМ или 14,4%, улагања у акције 593 милиона КМ или 14,1%, нефинансијска актива 573 милиона КМ или 13,7%, техничке резерве осигурања 146 милиона КМ или 3,5%, а преосталих 241 милион КМ или 5,8% се односи на остала потраживања. Структура пасиве је сљедећа: капитал учествује са 1,75 милијарди КМ или 41,7%, техничке резерве осигурања са 1,31 милијарду КМ или 31,3%, кредити са 722 милиона КМ или 17,2% и остали плативи рачуни 405 милиона КМ или 9,8%. Подаци за сектор ОФИ за први квартал 2019. године су расположиви на веб страници ЦББиХ ([Статистички портал Панорама](#)), а квартални подаци ће убудуће бити расположиви четири мјесеца по истеку извјештајног квартала. Подаци ОФИ сектора БиХ се такође објављују и у саставу ММФ-ове публикације International Financial Statistics.

ЦББиХ објавила статистику директних страних инвестиција за 2018. годину

Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) објавила је статистику директних страних инвестиција за 2018. годину, која показује да је прилив директних страних инвестиција у 2018. години износио 783,4 милиона КМ, односно 2,3% БДП-а. Прилив директних страних инвестиција у 2018. је у номиналном износу приближно једнак ономе који је забиљежен у 2017. години. У погледу географског распореда, највише прилива инвестиција у 2018. је из Русије (140,2 милиона КМ), Хрватске (106,1 милиона КМ),

Холандије (94), Аустрије (87,1) и Њемачке (83,7). Посматрано по дјелатностима, највише инвестиција је реализовано у области финансијских услужних дјелатности (банкарски сектор) у износу од 145,6 милиона КМ, производња кокса и рафинираних нафтних производа (135,8), у области трговине на мало (87,7) те у производњи базних метала (52). На крају 2018. године, стање директних страних инвестиција је износило 14,29 милијарди КМ. Највећи износ стања директних инвестиција се и даље односи на Аустрију (2,7 милијарди КМ), Хрватску (2,3 милијарде КМ) и Србију (2,0 милијарди КМ). Стање директних инвестиција је ревидирано за период од пет година, а на основу најновијих информација о стварним економским активностима и стању предузећа са страним улагањима. Када је ријеч о одливним страним директним инвестицијама из Босне и Херцеговине у иностранство, у 2018. години забиљежени су негативни токови, односно

дошло је до смањивања инвестирања у иностранство у износу од 54,2 милиона КМ. Укупно стање домаћих инвестиција у иностранству износи 873,7 милиона КМ, од чега је највише бх. инвестиција у Хрватску (229,7) и Њемачку (163,8). У складу с политиком ревизије и на основу додатних података, с објављивањем података за 2018. годину извршене су ревизије и за двије претходне године. Измијењени подаци за претходне периоде добрим дијелом су резултат даљњег усклађивања обрачуна задржаних зарада с концептом праћења оперативних резултата компаније за посматрани период. Сам концепт, који је прописан OECD-овом дефиницијом директних страних инвестиција, подразумева обрачун задржане зараде за токове на бази оперативног пословног резултата компаније за посматрани период.

СКУПОВИ И САСТАНЦИ

Гувернер на обиљежавању 140. годишњице Народне банке Бугарске

На позив Народне банке Бугарске, гувернер Централне банке Босне и Херцеговине др Сенад Софтић, присуствовао је заједничкој конференцији Народне банке Бугарске и Банке за међународна поравнања (Bank for International Settlements – BIS), 8.7. 2019. године у Софији, којом је обиљежена 140. годишњица Народне банке Бугарске. Госте, учеснике конференције, поздравили су гувернер Бугарске народне банке Димитар Радев и генерални директор BIS-а Agustin Carstens. Конференција је одржана под називом „Тренутни глобални и европски финансијски циклус: Гдје се налазимо и како идемо напријед?“. У уводном обраћању, гувернер Радев истакао је да је Бугарска народна банка међу најстаријим у свијету, 13. по реду централна банка која је успостављена. Стога конференција која је организована, означава дугу историју централног банкарства у Бугарској. Централна банка је историјски повезана с циљем очувања националне валуте и стабилности цијена. Након велике депресије 30-их година прошлог вијека, супервизија је постала функција која је повјерена или одузимана од централних банака, зависно од искустава проузрокованих кризом. У погледу функције супервизије као функције централне банке, глобална криза 2007/2008, према ријечима гувернера Бугарске народне банке, имала је два ефекта. Први, водила је томе да је банкарска супервизија постала одговорност све већег броја централних банака. Друго, фокус на системској стабилности водио је ка појави макропруденцијалне супервизије као јасног концепта и задатка за који су природно постале одговорне централне банке. У Бугарској, монетарни режим се може посматрати као традиционални, основни циљ Бугарске народне банке је очувати стабилност цијена кроз осигурање стабилности националне валуте. „Више од 20 година, наш режим је заснован на операцијама валутног одбора. Бугарска народна банка такође, проводи микро и макропруденцијалне политике. Уствари, много прије

недавне глобалне кризе, ми смо креирали и примијенили контрацикличне макропруденцијалне мјере, иако термин ‘макропруденцијални’, чак није био у употреби. Многе друге земље у региону, подложне огромним приливима капитала у то вријеме, учиниле су исто“, казао је Радев. Стога су задаци и одговорности Бугарске народне банке, како се оне данас гледају, резултат десетљећа еволуције. А то одражава, и у складу је, с дугорочним развојем мандата централних банака на глобалном нивоу. Из историјске перспективе може се тврдити да промјене у тим мандатима слиједе уобичајене еволуцијске путеве који су често обликовани кризама, попут глобалне кризе у 2007/2008. То је довело до преиспитивања важности финансијске стабилности као циља политике централних банака. Прије глобалне кризе 2007/2008, према ријечима гувернера Бугарске народне банке, централне банке су биле усмјерене на стабилност цијена као свој главни циљ. Ова криза покренула је промјену у широком окружењу у којем дјелују централне банке, а самим тим је било потребно и континуирано мијењање улоге у управљању овим институцијама. Изражена је забринутост за способност улоге централних банака у очувању финансијске стабилности. Коначно, уочено је да је потребно преиспитати или прилагодити одговорности централних банака у погледу финансијске стабилности. Главни одговор политике након глобалне кризе био је побољшање оквира макропруденцијалне политике и додјела

додатних одговорности централним банкама у подручјима финансијске стабилности. Тада су централне банке развиле алате за практичну provedбу макроруденцијалног оквира. „Постизање циља финансијске стабилности макроруденцијалним мјерама не може бити одрживо без разумијевања финансијског циклуса. Због тога смо сматрали да је ово актуелно питање којем ћемо посветити конференцију којом обиљежавамо годишњицу“, истакао је гувернер Радев. Он је додао да не постоји јединствена генерално прихваћена теоријска основа нити доминантна метода за мјерење финансијског циклуса. Стога улога истраживања постаје значајна за креирање политика. Зато је конференција замишљена да окупи академска истраживања и праксу централне банке. Структура конференције одражава разумијевање да глобални финансијски циклус утиче на еврозону и њену монетарну политику која заузврат утиче на финансијски циклус у Европи ван еврозоне. Стога је први дио конференције био посвећен тренутној фази глобалног финансијског циклуса у великој мјери вођеног америчком монетарном политиком. „Сјећамо се из кризе 2007/2008 како су финансијски поремећаји настали и покренули глобалну кризу“, казао је Радев. Друга сесија била је усмјерена на финансијски циклус еврозоне под утицајем глобалног финансијског циклуса, те његове посљедице на финансијску стабилност. Будући да политике Европске централне банке (ЕЦБ) обликују и финансијски циклус у Европи ван еврозоне путем финансијских и економских канала, трећа сесија била је посвећена финансијском циклусу у државама чланицама ван еврозоне. Узимајући као примјер Бугарску, гувернер Радев је истакао да су недавна истраживања Бугарске народне банке и релевантне процјене локалног финансијског циклуса заиста показале тренутно узлазу фазу акумулације цикличког ризика. Када се ради о стварним реакцијама политика у суочавању с финансијским циклусима, конференција је завршила панелом на којем су гувернери размијенили своје ставове. Генерални директор BIS-а Agustín Carstens истакао је блиску сарадњу Бугарске народне банке и BIS-а, Бугарска народна банка била је међу првих 12 централних банака позваних да постану акционари BIS-а након што су то урадили оснивачи 1930. године. „Ваша институција је лукаво кренула својим путем кроз изузетно изазовне околности у којима су се нашли бугарска привреда и бугарско друштво од 1879. године: периоди рата и политичке нестабилности, системске трансформације и институционалне промјене, хиперинфлација и ремонетизација, финансијски процвати

и колапси“, истакао је Carstens те додао да се богата историја лијепо повезује с главном темом конференције – тренутним глобалним и европским финансијским циклусом. Carstens је најавио говорнике на конференцији који су у својим излагањима процијенили тренутно стање финансијских циклуса на глобалном и на нивоу еврозоне као и у европским земљама које, попут Бугарске, нису дио евро подручја. „Оно што бих желио истакнути у свом уводном говору је улога централних банака у очувању макроекономске и финансијске стабилности. Моје властито искуство из Мексика, као и лекције из недавне привредне историје Бугарске, указују на то да је одржавање те улоге кључно у суочавању с финансијским циклусом“, рекао је Carstens у свом говору.

Гувернер Софтић на конференцији у Дубровнику

Гувернер Централне банке Босне и Херцеговине (ЦББиХ) др Сенад Софтић присуствовао је конференцији под називом „Демографија, запошљавање и раст: Управљање будућношћу у Централној, Источној и Југоисточној Европи“, коју је ове године организовала Хрватска народна банка (ХНБ) у сарадњи с Међународним монетарним фондом (ММФ), 14. и 15. 7. 2019. године у Дубровнику, Република Хрватска. Фокус конференције, коју је отворио премијер Републике Хрватске Андреј Пленковић, јесте да се утврди како се државе Централне, Источне и Југоисточне Европе носе с промјенама на тржиштима рада које са собом носе економска експанзија, нови технолошки захтјеви, миграције и демографске промјене којима су наведени региони изложени. Ове теме обрађене су у склопу панела „Економска експанзија и уско грло на тржишту рада“, „Демографија, дугорочни изгледи и стварање радне снаге за будућност“ и „Политике везане за рад, демографију и дјеловање у будућности“. Гувернер Софтић је учествовао и у раду округлог стола са замјеником генералног директора ММФ-а Тао Zhangom, гдје је с гувернерима централних банака и министрима финансија из 14 земаља Централне, Источне и Југоисточне Европе, разговарао о потенцијалној улози ММФ-а у одговарању на изазове које са собом носе промјене на тржиштима рада и у демографији. Такође, разговарало се о томе шта ММФ може учинити како би помогао властима да се успјешно носе с економским изазовима те подигну приходе становништва. Током свог излагања гувернер Софтић се осврнуо на изазове с којима се економија БиХ сусреће, те је демографска кретања означио као највећи изазов. „Према доступним подацима, у посљедњих 20-ак година Босна и Херцеговина је остала без 20% популације. Дјелимично, ово је посљедица рата, али процес се наставио услјед веома изражене економске миграције. Како би се овај проблем ријешио, морају се подузети озбиљни кораци на свим нивоима“, рекао је гувернер, нагласивши да је највећи проблем тржишта рада нефлексибилан образовни систем који као посљедицу има велики дисбаланс између онога што тржиште тражи и вјештина које посједује радна снага. Такође, гувернер је истакао и недовољно искоришћен потенцијал самозапошљавања, односно креирања властитог радног мјеста.

ПРОБЛЕМИ БХ. ТРЖИШТА РАДА

Гувернер Софтић: Ускладити образовни систем с потребама тржишта рада

На конференцији „Демографија, запошљавање и раст: Управљање будућношћу у Централној, Источној и Југоисточној Европи“ која је одржана у Дубровнику, гувернер Централне банке Босне и Херцеговине др Сенад Софтић констатовао је да је „највећи проблем бх. тржишта рада нефлексибилан образовни систем који као посљедицу има велики дисбаланс између онога што тржиште тражи и вјештина које посједује радна снага“. Објашњавајући ову тезу, гувернер Софтић је истакао да је неопходан низ структуралних реформи које ће омогућити усклађивање образовног система с потребама бизниса, односно тржишта рада. Те реформе нису стихијске, њима мора претходити свеобухватна анализа, која ће у фокусу имати структуралну незапосленост, као и трендове који долазе. Требаће одговорити на питања у којим гранама, секторима, људи годинама траже посао, а који профили недостају на тржишту рада? Која занимања ће бити актуелна у будућности, а за којима ће се, развојем технологија, смањити потражња или ће можда у потпуности нестати? „То су питања на која не смијемо дати погрешан одговор, јер је сасвим јасно да ће, у наредних десет година, око

трећине тренутно радно способног становништва имати преко 65 година. Очекиване дугорочне посљедице су више него очите: успоравање раста потенцијалног *outputa*, те притисак на одрживост пензионих и здравствених фондова“, сматра гувернер. Према мишљењу гувернера, економија БиХ се сусреће с апсурдном ситуацијом да, глобално гледајући, има високу стопу незапослености, ниску стопу активности, али истовремено и проблеме у осигурању довољно радне снаге у неким од дјелатности и регионима. Разлог је неусклађеност између захтјева на страни тражње и онога што је на тржишту расположиво код незапослених. Дуготрајна незапосленост, преко 80% незапослених су они који су незапослени дуже од 12 мјесеци, представља практично структурални проблем гдје има велики број радника с превазиђеним знањима и вјештинама из периода када је економија пуно другачије била организована. Други важан недостатак се појавио у постратном периоду у којем није вођено рачуна о потребама реалног сектора, него су се кадрови стихијски производили и немају потребно искуство и профиле који се на тржишту траже. Поред тога, када говоримо о нефлексибилности, морамо признати да се наш приступ образовању и раду није значајно промијенио од времена када се након завршетка школовања радио један посао и, у великом броју случајева, у истој фирми до краја радног вијека. Управо због таквог приступа веома мало се радило на развијању свијести и образовних капацитета који ће дати већу флексибилност кроз процес додатне наобразбе. Како пребродити тај јаз? Гувернер истиче да би побољшање пословне климе кроз низ структуралних реформи, уз политику доквалификације или преквалификације постојеће радне снаге, могло бити значајан стимуланс за прилив производно оријентисаних инвестиција. Према посљедњој анкети о радној снази, преко 50% радно способног становништва има само средњу стручну спрему. Значајан број неактивних међу њима, или оних дугорочно незапослених, потврђује тврдњу о лошој усклађености између образовног система и тржишта рада. „Ово су мјере које могу дати резултат у средњем року, под условом да центри за доквалификацију нису само формалне природе, него да се воде у сарадњи с потенцијалним послодавцима. Тренутно имамо, изузетно изражену потребу (дефицит) на тржишту рада за занимањима одређених заната, као што су у грађевинарству, угоститељству и др. Како не би остали у клопци ниског и средњег раста, што је посебно битно с аспекта конвергенције ка ЕУ, морамо стимулисати и високошколско образовање, али промовисати области које се могу релативно лако интегрисати у капитално интензивне индустрије. Према посљедњој анкети о радној снази, тек смо досегли ниво од 10% радно способног становништва које има више од средњошколског нивоа образовања. И коначно, неопходно је и неминовно размишљати и о повећању плата као мјери која ће допринијети већој мотивисаности да се привуче нова и сачува постојећа квалификована радна снага, као и да се повећа продуктивност“, каже гувернер Софтић.

СВВІН ІНФО
СВВІН ІНФО
ЦББИХ ІНФО

juli - avgust
srpanj - kolovoz
јул - август